

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra občanského a pracovního práva

Diplomová práce

Adopce dětí homosexuálními páry

Diplomant: **Ing. Helena Řehůřková**

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D.**

Olomouc, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Adopce dětí homosexuálními páry** zpracovala samostatně pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

V Prostějově

.....
Ing. Helena Řehůřková

ÚVOD	4
------------	---

KAPITOLA I. VÝCHOZÍ POJMY, RODINNĚ-PRÁVNÍ INSTITUTY, JEJICH VZTAH K INSTITUCIONALIZOVANÉMU SOUŽITÍ HOMOSEXUÁLNÍCH PÁRŮ

1.1. POJEM RODINY V ŠIRŠÍM POJETÍ	9
1.2. POJEM RODIČOVSTVÍ	11
1.3. POJEM MANŽELSTVÍ	13
1.4. POJEM STEJNO-POHLAVNÍ PÁR	15

KAPITOLA II. MODEL Y INSTITUCIONALIZOVANÉHO SOUŽITÍ STEJNO-POHLAVNÍCH PÁRŮ

2.1. SROVNÁNÍ MODELŮ INSTITUCIONALIZOVANÉHO SOUŽITÍ STEJNO-POHLAVNÍCH A HETEROSEXUÁLNÍCH PÁRŮ	17
2.2. MANŽELSTVÍ STEJNO-POHLAVNÍCH PÁRŮ	18
2.3. REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ	19
2.4. KOHABITACE STEJNOPOHLAVNÍCH PÁRŮ	21

KAPITOLA III. ZÁKAZ DISKRIMINACE OSOB NA ZÁKLADĚ SEXUÁLNÍ ORIENTACE

3.1. POJEM DISKRIMINACE	22
3.2. DISKRIMINACE PODLE PRÁVNÍHO ŘÁDU ČR	23
3.3. DISKRIMINACE V KONTEXTU AKCESORICKÉ A NEAKCESORICKÉ ROVNOSTI	31
3.4. DISKRIMINACE PODLE Norem MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	33
3.5. VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	34
3.6. MEZINÁRODNÍ PAKT O OBČANSKÝCH A POLITICKÝCH PRÁVECH	35
3.7. EVROPSKÁ ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD	36
3.8. JUDIKATURA ESLP	39
3.9. DISKRIMINACE PODLE PRÁVA EVROPSKÉ UNIE	43

KAPITOLA IV. ADOPCE

4.1. STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY ADOPCE STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY V ČR	44
4.2. SHRnutí.....	50

KAPITOLA V. STUDIE VLIVU VÝCHOVY DĚTÍ STEJNO-POHLAVNÍM PÁREM

5.1. STUDIE VLIVU VÝCHOVY DĚTÍ STEJNO-POHLAVNÍM PÁREM	54
---	----

ZÁVĚR:	58
--------------	----

SUMMARY:	60
----------------	----

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA:.....	62
------------------------------------	----

PŘÍLOHY

1. STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY ADOPCE STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY V EU.....	66
2. STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY ADOPCE STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY VE VYBRANÝCH STÁTECH USA A KANADY	67
3. STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY ADOPCE STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY VE SVĚTĚ	69

Úvod

Adopce dětí homosexuálními páry je nejen v naší společnosti značně kontroverzním tématem.

I přes fenomén celosvětové globalizace, kdy obecná míra tolerance většiny společnosti všeobecně stoupá, není mnoho takto ožehavých témat, která by v současnosti společnost názorově rozdělovala jako právě toto téma.

Stoupající míra tolerance dnešní společnosti postupně přináší ochotu otevřeněji diskutovat o problémech a tématech, která byla donedávna naprostým tabu.

Tím, že se o problematice osob se stejnou sexuální orientací a tématům s tím spojených věnuje stále větší prostor v médiích, ukazuje se, jak hluboce zakořeněná je demonizace tohoto jevu.

V euroamerické civilizaci probíhá v posledních třech stoletích proces postupného odklonu od nábožensky orientovaného přístupu ke společenskému životu a jeho postupné přeměně na materiálně-konzumní.

Právě tento zesílený trend zdůrazňující především ekonomické aspekty života vedl dle mého názoru k průlomovému otevření se společnosti a její ochotě k širší diskuzi, současně s prolomením rigidních postojů k sociálnímu postavení dříve nerovnoprávných osob.

Ve své práci bych se chtěla vyhnout rozsáhlejší polemice o homosexualitě jako takové. Nelze se jí však vyhnout úplně.

Je neoddiskutovatelným faktem, že homosexualita je stará jako lidstvo samo.

I postoj společnosti se během historie vyvíjel a měnil.

Od antiky, kdy byla homosexualita převážně považována za přirozenou, bez dalšího zcela akceptovatelnou či dokonce žádanou, přes její striktní odmítání a násilnou perzekuci v období středověku až po negativně odmítavý postoj novověku, kdy byly její projevy často až do nedávna kriminalizovány.

Domnívám se, že negativní postoj evropské a severoamerické společnosti k homosexualitě je založen na historicko-kulturně sociologických aspektech vycházejících z křesťanských tradic, kdy především římskokatolická církev zaujímá proti homosexualitě tradičně kritický a odmítavý postoj.

Považuji však za paradox, že je to právě římskokatolická církev, která je v současné době terčem celosvětové kritiky pro své sexuální excesy, které mají mnohdy homosexuální povahu, kdo se v současnosti nejvíce a nejhlasitěji ozývá proti legalizaci práv stejno-pohlavních párů.

V souvislosti s adopcí považuji za nutné zmínit ožehavé téma sexuálního násilí páchaného kněžími týkající se právě dětí.

Jsem si sice vědoma, že přestože nelze obviňovat instituci jako celek, neboť se zde jedná o jednání jejich jednotlivých členů, které dozajista není obecně církevními autoritami podporováno, jako je tomu například u některých radikálních skupin jiných náboženství, kdy je násilí na osobách jiného vyznání přímo podporováno, nicméně násilné činy proti dětem se sexuální podtextem nejsou zdaleka ojedinělé.

Nutno připustit jejich páchání je díky celosvětovému působení především římskokatolické církve celosvětovým problémem.

Ještě v nedávné historii by bylo naprosto nemyslitelné na tento problém veřejně upozornit, či se dokonce dožadovat trestní odpovědnosti za takovéto jednání.

Že se však nejedná o ojedinělé lokálně se vyskytující případy, dokazují tisíce obětí, které byly ochotny se veřejně dožadovat kriminalizace pachatelů a požadovat odškodnění.

V řadě zemí tak vznikají organizace obětí sexuálního násilí a zneužívání, za všechny okrajově zmiňuji např. Americkou organizaci obětí sexuálního násilí a zneužívání kněžími vedenou Barbarou Dorriesovou.

Tématem této práce však není sexuální trestná činnost páchaná kněžími, avšak považovala jsem za nutné tento nebezpečný fenomén zmínit, jelikož dle mého názoru činí především římskokatolickou církev zcela inkredibilní a bez legitimacy se k tématu adopce dětí stejno-pohlavními páry vyjadřovat.

Avšak ekonomicko-politický vliv této instituce je v současnosti nadále velmi výrazný a státními organizacemi podporovaný. Toto výrazné postavení v české společnosti tak umožňuje římskokatolické církvi nadále negativně působit na pozitivně progresivní změny v postavení homosexuálních jedinců.

Já sama se přikláním k názoru Colina Spencera, který vyjádřil ve své práci *Dějiny homosexuality*: „Podle mého názoru netřeba homosexualitu zdůvodňovat, ona prostě existuje.“¹

Rovněž argumenty o její nepřirozenosti jsou dle mého názoru apriori nelogické, neboť výskyt homosexuality byl prokázán téměř u všech živočišných druhů.

Ve své práci tedy budu vycházet z předpokladu, který při dnešní míře poznání a úrovni vědeckých poznatků již homosexualitu nepovažuje za nemoc nebo o naučený vzorec chování.

Homosexualita není ovlivnitelná vůlí jednotlivce, pouze může být potlačeno homosexuální chování.

Na rozdíl od homosexuálního chování má homosexualita biologickou podstatu a její podstata není ovlivněna vnějším prostředím.

Někteří snad o potřebě právní úpravy těchto adopcí pochybují, nebo se k ní staví negativně jako k nepotřebné, vzhledem k malému počtu jedinců, kterých se týká.

Je tento názor opodstatněný?

Jsou čtyři procenta populace dostatečnými pro legitimitu legislativních změn?

¹ Colin Spencer. *Dějiny homosexuality*. Bratislava: Slovart, 1999. ISBN 80-7145-302-1. str. 5

Jsou případné změny v souladu s potřebami celé společnosti?

Odpověď na tyto otázky nejsou cílem mé práce. Ale skutečnost, že se jimi široká veřejnost zabývá stále intenzivněji, hovoří dle mého o její aktuálnosti a potřebnosti.

Nejedná se tedy jen o jakousi akademickou diskuzi nad obecným tématem, ale o praktickou potřebu, která sama o sobě kladně na tyto otázky odpovídá.

Téměř všechny civilizované státy světa i ty, které pokládáme za rozvojové a méně rozvinuté, se této problematice v určité míře věnují a vypořádávají se s ní různým způsobem.

Česká republika se se svým právním řádem obecně mezi civilizované státy světa řadí, a proto se ani ona v budoucnu řešení této otázky nevyhne.

Princip rovnosti práv je pilířem demokratické společnosti, a proto chce-li se Česká republika nadále prezentovat jako demokratický právní stát, musí i její právní řád zachovávat a garantovat princip rovnosti bez ohledu na odlišnost jednotlivých skupin obyvatel.

Cílem mé diplomové práce tedy bude zhodnotit platnou českou právní úpravu adopce dětí homosexuálními páry z hlediska jejího souladu s ústavním pořádkem České republiky, s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a s právem Evropské unie.

Podstatou analyzovaného problému tak tedy bude neexistence možnosti společné adopce dětí stejnopohlavním párem a ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, které zní: „*Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.*“² Na jeho základě není přípustná individuální adopce, tedy ani adopce biologického potomka partnera.

² Srov. komentář Boučková, Pavla: E. B. v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálním jednotlivcům diskriminační?, *Jurisprudence* 2/2008.

Vzhledem k neexistenci formalizovaného stejnopohlavního svazku v českém právním řádu až do roku 2006 je problematika adopce těmito páry poměrně novým jevem, který je doprovázen silnými emocemi, a jde tak především o problém kulturně politický než o problém právní. Avšak jen platná právní úprava v souladu s právem Evropské unie založená na širokém společenském konsenzu může nastolenou problematiku vyřešit.

Jak je zřejmé z aktuálního celosvětového trendu týkajícího se dané problematiky, i v ostatních státech světa probíhá proces eliminace diskriminace osob s odlišnou sexuální orientací a jejich postupnému zrovnoprávňování i v otázkách rodinného práva.

Proto jsem do své práce zařadila i malý exkurz stavu právní úpravy adopcí stejnopohlavními páry ve světě pro podporu svého tvrzení, že odpírání rovnoprávnosti osob s odlišnou sexuální orientací v otázkách rodinného práva je diskriminační a pro budoucí vývoj našeho právního řádu neudržitelný.

Dle mého názoru tak právní nemožnost společné adopce dítěte homosexuálním párem, jakož i adopce biologického potomka stejnopohlavním partnerem rodiče, odporuje Evropské úmluvě, ústavnímu pořádku České republiky i právu Evropské unie.

Na základě srovnání právních dokumentů týkajících se zákazu diskriminace a s podporou interpretace nálezů Ústavního soudu ČR se pokusím prokázat platnost svého tvrzení s cílem nastinu možného řešení.

1. Výchozí pojmy, rodinně-právní instituty, jejich vztah k institucionalizovanému soužití homosexuálních párů

1.1. Pojem rodiny v širším pojetí

Český právní řád v podstatě obecnou definici pojmu rodina neobsahuje.

Pouze některé zvláštní zákony (Např. § 7 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, § 187 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 8a odst. 6 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů) tak činí, avšak pouze pro vlastní účely.

Tyto definice tedy nelze brát jako obecné vymezení pojmu rodina.

Nový občanský zákoník od roku 2014 pouze stanoví, že: „rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,“³ jednoznačnou definici rodiny opět neobsahuje. Zůstává nicméně u principu, že hlavním účelem manželství je založení rodiny a v takovém případě hovoří o „rodinném společenství“ či „rodinné domácnosti“.

Jelikož nám tedy náš právní řád obecně pojem rodina nedefinuje, je potřeba se obrátit na jiné vědní obory. Především sociologie nám nabízí velké množství obsáhlých definic pojmu rodina.

Rodina (podle sociologické definice) je skupina osob (případně více skupin osob) navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adoptí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.

³ § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“)

Rodinu lze však zároveň i chápat jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejích funkcí: funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.

Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako: „*původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci*“ s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů.“⁴

Sociologický slovník J. Jandourka definuje rodinu jako: „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.*“⁵

Právě pojem rodina a především pojem tradiční rodina bývá používán odpůrci legalizace adopce dětí homosexuálními páry.

Je však třeba si uvědomit, že tak jak se neustále mění společnost sama, mění se nejen postavení jednotlivců. Změny ve skutečném žebříčku hodnot v dnešní materiálně konzumně založené společnosti nevyjímaje.

Proč tedy podporujeme progresivní vývoj sociálního postavení jedince, kdy například rovnoprávné postavení muže a ženy bylo ještě v historii vzdálené jen několik dekad pouze předmětem vášnivých diskuzí anarchistických a intelektuálních kroužků, které dnes je považováno za naprosto přirozené, avšak soustavně trváme na rigidním postavení základní sociální skupiny, kterou právě rodina je?

Jak zachovat historický model tradiční rodiny a rodinných hodnot, když postupně došlo k sociální, kulturní a politické změně statusu, postavení a funkcí všech jejích členů?

Je zřejmé, že setrvávat na rigiditě komplexu, tam kde se jeho veškeré elementy soustavně vyvíjejí, není logické ani žádoucí, natož pak dlouhodobě udržitelné.

Na závěr bych se tedy pokusila pro potřeby své práce shrnout předešlé a nadefinovat si pojem rodina v širším smyslu.

⁴ M. Petrusek (vyd.), Velký sociologický slovník. Praha 1996, II. 940

⁵ J. Jandourek, Sociologický slovník. Praha: Portál 2001, str. 206.

Rodina je základní společenská jednotka založená na dlouhodobém solidárním soužití osob charakterizována svými sociálně ekonomickými funkcemi. Není tedy rozhodné, zda se jedná o formalizované soužití, kdy například právě ona formální stránka byla nezbytným předpokladem pro legitimní postavení jejich členů se všemi jejich právy a povinnostmi, není rozhodné, zda tato společenská jednotka plní reprodukční funkci, neboť i přes vysokou úroveň vědeckého poznání v oboru medicíny a tedy i lékařské péče fertilita konzumně orientované společnosti klesá, neboť i bez plnění reprodukční funkce tato společenská jednotka plní řadu jiných pro společnost nezbytných funkcí, jako například funkce přenosu kulturních vzorů a podobně, není rozhodné, zda je tato jednotka spjata manželskými, pokrevně příbuzenskými či jinými svazky, či kterou nebo kolik funkcí plní, rozhodné je, že se jedná o dlouhodobé solidární soužití osob, které je prospěšné v rámci této skupiny a tím i pro celou společnost.

Rodina je jednotkou na existenci práva nezávislou.

Ať už ji bude či nebude právní řád definovat, rodina jako společenská jednotka existuje a teprve jako taková může být právem následně upravena.

1.2. Pojem rodičovství

Rodičovství je třeba chápat komplexně, nejenom tedy jako vlastní reprodukci, ale především následnou dlouhodobou a soustavnou péči a výchovu.

Přestože je zřejmé, že bez vlastní reprodukce nelze dosáhnout rodičovství, reprodukce sama o sobě rodičovství nevytváří.

Je to právě ona výchova a soustavná péče o dítě, která je podstatou rodičovství.

A jak bude tato výchova vypadat, závisí nejen na biologickém základu, ale především na úrovni vzdělání a kultivovanosti rodičů a především jejich osobnostní zralosti.

V odborných publikacích bývají často shodně uváděny tři pilíře úspěšné výchovy.

Jedná se především o pozitivní emoční stránku, kdy je dítěti projeována láska a osobní blízkost rodičů vytvářející pocit bezpečí a sounáležitosti, dále uvádění do řádu a pořádku a neposledně zdravá náročnost na dítě, což znamená dostatek podnětů pro zdravý sociální rozvoj jeho osobnosti.

Šťastné mohou být děti, jejichž rodiče přijali své rodičovství a jsou v něm tedy i realizováni. Takové děti pak mohou od svých rodičů přejímat kulturně-sociální vzory a v dospělosti se stát kultivovanou sociálně vyžralou a funkční osobností.

Výchova během dětství představuje rozhodující formativní vliv na to, co bychom mohli označit jako obsah osobnosti, tj. ty rysy a styly chování, které realizují vztah dítěte k sobě, ke druhým, ke světu a k hodnotám. Působí zde velice silně rodičovské pojetí výchovy, což je jednota či souhrn představ a názorů rodičů na cíle, na metody i na prostředky výchovy. V pojetí výchovy se tedy sjednocují představy o tom, co rodiče z dítěte chtějí mít, a praktiky, jimiž toho chtějí dosáhnout.

Je bezpochyby zbytečné zde hovořit o dysfunkčních rodinách, kde z důvodu asociálního prostředí či chování biologických rodičů nedochází k plnění kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální funkce, kde je pak nutný zásah státní moci pro ochranu dětí nacházejících se v takovémto prostředí. Právě tyto děti tvoří převážnou část dětí žijících v dětských domovech.

Pokud budeme rodinu charakterizovat jako skupinu navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím, srovnatelným právním vztahem nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí, jako dlouhodobé solidární soužití osob, pak opakovaně dojdeme k závěru, že zde opětovně není prostor kategorizovat schopnost být kvalitním rodičem podle sexuální orientace.

Dnes již není tabu hovořit o existenci stejnopohlavních párů. Existují, existovaly a existovat vždy budou.

Skutečnost, že se o nich do nedávné doby nehovořilo, neznamená, že se jedná o soudobý problém.

V minulosti však tabuizace tohoto tématu, společenská a sociální diskriminace, popřípadě kriminalizace těchto lidí, způsobila jejich opatrnost a sociální přizpůsobení běžnému standartu životního stylu, tedy soužití v heterosexuálním manželství spojeným s rodičovstvím.

Troufám si tvrdit, že tito rodiče byly do svého coming-outu svým okolí vnímány jako zcela standardní bez jakékoliv pochyby o jejich vhodnosti či způsobilosti být rodičem.

Je tedy zřejmé, že mohli-li být tito rodiče vnímáni jako zcela způsobilí a plnohodnotní v době, kdy svou sexuální orientaci před veřejností tajili, jsou jimi i nadále po tom, co se k ní mohou veřejně přihlásit.

Bohužel je v širším povědomí současné společnosti stále zakořeněn mýtus, že existuje jakási spojitost mezi touhou po mateřství a rodičovství a sexuální orientací.

Neexistuje však žádná studie, která by dokazovala jakoukoliv korelaci mezi sexuální orientací a touhou po dětech, nebo její absenci.⁶

⁶ Věra Sokolová, ABC feminismus, Brno: Nesehnutí, 2004

Z důvodů zapříčiněných asymetrickým postavením mužů a žen ve společnosti je představa výchovy dvěma ženami pro širokou veřejnost v podstatě přijatelnější oproti představě dvou mužů společně vychovávající děti. Možná i z důvodu, že pojem homosexualita je spíše přiřazován k mužské homosexualitě a právě ono asymetrické vnímání ryze mužského prvku při výchově dětí s absencí prvku ženského způsobuje představu nedostatečnosti a neplnohodnotnosti mužů jako rodičů.

Obava z rodičovství dvou mužů je tedy díky generovým stereotypům o „přirozeném mateřství“ větší než je tomu u rodičovství dvou žen, a gayové tak mají v tomto ohledu společenskou situaci jednoznačně těžší.

Zatímco v případě lesbických matek bývá v pohledu okolí jejich domnělá rodičovská nekompetence z titulu sexuální orientace vyvažována ženskou genderovou kompetencí, u gayůtců se tyto dva faktory (sexuální orientace a mužský gender) sčítají, a ti tak svojí existencí narušují více stereotypů najednou.

1.3. Pojem manželství

Téměř v každé lidské společnosti existuje společensky uznávaný typ svazku mezi mužem a ženou, který je nazýván manželství. Třebaže manželství je známo ve velmi různých kulturách, ze sociologického hlediska lze vysledovat řadu obecných společných.⁷

Český právní řád definuje ve všeobecném ustanovení manželství jako trvalý svazek muže a ženy, kdy za hlavní účel manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.⁸

Manželství je tedy na rozdíl od rodiny právem definovaným formalizovaným institutem, ve kterém zákon stanoví specifické povinnosti a práva manželů.

Jak je tedy patrné z výše uvedeného ustanovení OZ, náš právní řád vylučuje uzavření manželství mezi osobami stejného pohlaví.

V tomto zákonem vymezeném hlavním účelu pro vznik manželství vidí řada odpůrců předkládaných legislativních změn zásadní argument pro nemožnost přijetí právní úpravy, která by garantovala stejná práva registrovaným partnerům, jako jsou přiznávaná manželům.

Přihlédneme-li k hlavním sociálním vývojovým změnám, kterými soudobé manželství, které je dle těchto argumentů prvotním základem pro vznik a založení rodiny jako základní společenské jednotky, prošlo, je zřejmé, že funkce založení rodiny a řádné výchovy dětí vždy bude jednou z jejích hlavních, již zdaleka nemůže být posuzována za natolik zásadní, aby pouze její existence byla stěžejní pro umožnění uzavření manželství.

⁷ M. Hrušáková, České rodinné právo II, Brno 2001, ISBN 80-210-2706-1, str. 147

⁸ §655 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Není sporu o tom, že z řady důvodů neplní ani některé heterosexuální páry v uzavřeném manželství onu vyzdvihovanou reprodukční funkci.

Těm, kteří tak nečiní z biologických důvodů, umožňuje náš právní řád alternativní řešení v podobě náhradní rodinné péče, popřípadě umělého oplodnění.

Avšak řada z nich nevyužije tuto možnost a v tomto případě tedy neplní jednu ze základních funkcí manželství, kterou je funkce výchovy dětí.

Někteří odpůrci uzákonění možnosti adopce stejnopohlavními páry argumentují tím, že není-li u stejnopohlavních párů přirozená možnost reprodukce a v souvislosti s tím ani výchova dětí, nemělo by jim být ani umožněno alternativní řešení v podobě náhradní péče.

V tomto duchu argumentoval i rakouský Ústavní soud, který v roce 2003 zamítl umožnění uzavření stejnopohlavního manželství, kdy jako stěžejní argument bylo uvedeno, že posláním manželství je reprodukce.

Dle argumentace odpůrců zrovnoprávnění heterosexuálních a stejno-pohlavních párů by tak tedy analogicky mělo být právem bezdětným heterosexuálním párům odepřeno v manželství setrvat a měla by jim být zákonem jejich práva a povinnosti odepřena?

Rozhodne-li se tedy manželství uzavřít neplodný heterosexuální pár, nebo pár, který dobrovolně zůstává bezdětným, kdy tak tedy nedochází k plnění reprodukční funkce, mělo by na takové manželství být následně pohlíženo jako na nelegitimní, neplatné a mělo by dojít k jeho anulaci?

Bezesporu by byly takto použité argumenty považovány za naprosto absurdní, přesto jsou však vůči stejnopohlavním párům běžně používány.

Je tedy zřejmé, že pokud podrobíme tento argument čisté matematické logice oproštěné od emočního pohledu, je tedy s odkazem na něj nemožné legitimně odpírat uzavření manželství párů stejno-pohlavních.

Uznávaný rakouský právník Helmut Graupner, který zastupuje stejnopohlavní páry, usilující o legalizaci možnosti uzavřít rovnoprávné manželství bez ohledu na sexuální orientaci partnerů situaci pregnantně vyjádřil se slovy: „*Nemůžete si být jen tak trochu rovni před zákonem, stejně tak nemůžete být totiž jen tak trochu mrtví či tak trochu těhotní. Můžete si být pouze rovni, nebo nerovni.*“⁹ dodal právní zástupce.

Bylo-li by tedy umožněno stejnopohlavním párům uzavřít manželství se všemi jeho právy a povinnostmi, došlo by bezpochyby i k posunu vnímání manželství jako právního institutu, který právně zabezpečuje a ochraňuje dlouhodobé solidární soužití osob, které je pro fungování jakékoli společnosti nezbytné, a to bez ohledu na sexuální orientaci.

⁹ Rakouští heterosexuálové chtějí právo uzavírat registrované partnerství. *Novinky.cz*. [online]. 25. 5. 2010 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/koktejl/201260-rakousti-heterosexualove-chteji-pravo-uzavirat-registrovane-partnerstvi.html>

1.4. Pojem stejno-pohlavní pár

Při vybírání tématu pro svou diplomovou práci jsem použila termín homosexuální pár.

Pojem homosexuál, homosexualita již v dnešní době nemá pejorativní povahu jako dříve, přesto však je nejen v naší společnosti chápán spíše negativně.

Při získávání podkladů pro svou práci a hlubšímu náhledu na danou problematiku je však na místě právě s odkazem na negativně konotační podtext, který evokuje a akcentuje především sexuální praktiku.

Proto jsem i v předchozím textu pojem homosexuální pár nahradila pojmem pár stejnopohlavní.

Pod pojmem homosexuální jedinec všeobecně podřazujeme označení homosexuál gay - muž, lesba - žena, nicméně je potřeba sem přiřadit osoby bisexuální a transsexuální.

V čem tkví neochota akceptovat stejnopohlavní páry? Proč je jejich veřejně přiznaná existence pro část společnosti vnímána negativně?

Pokud pomineme negativní vliv římskokatolické církve, který ještě donedávna směřoval především ke starším občanům a zaměříme se na řekněme racionálnější ekonomicky produktivní část obyvatel s volebním právem, pak musíme hledat odpověď jinde.

Podle mého názoru tkví podstata homofobie ve velké míře v gendrových stereotypch.

Stejně jako jsou gender a sexualita termíny velmi úzce spojenými a mnohdy i širší veřejností zaměňovány, tak jsou jako organizační principy společnosti společně s pojmy jako sexismus a homofobie příčinou asymetrického postavení mužů a žen ve společnosti a důsledkem neochoty společnosti vnímat a přiznat generovou podstatu jejího fungování.¹⁰

V těchto důvodech je tak tedy spatřována primární neochota společnosti akceptovat stejnopohlavní pár jako rovnoprávný s heterosexuálním.

Neboť rigidní lpění na gendrových stereotypch je v podstatě lpění na zachování klasického modelu tradiční rodiny.

Nicméně tento pojem je vzhledem ke konzumnímu způsobu života akcelerovanému celosvětovou ekonomickou globalizací a rostoucí mírou rozvodovosti u již tak upadajícího institutu manželství, které je intenzivní mírou nahrazováno méně formalizovanými svazky, pojmem spíše učebnicovým.

Bezesporu by měl být kladen větší důraz na osobní kvality jedince a na schopnost vytvořit dlouhotrvající pevný, stabilní fungující svazek, než se zaměřovat na sexuální orientaci, která o kvalitě člověka nevyovídá naprosto nic.

¹⁰ Věra Sokolová, ABC feminismus, Brno: Nesehnutí 2004

Janis Sidovský ve svém článku na idnes.cz píše: „*Svůj díl na předpojatosti české společnosti mají média. Zobrazují gaye podle stále stejných prvoplánových schémat, kdy gay je zženštilá kreatura v růžovém a lesba ztepilá mužatka, co pěstí rozmlátí hospodu. Dabéři namlouvají naše postavy šíšláním, gayové v seriálech chodí v dámském a tisk nás mnohdy popisuje jako nezvladatelným chtičem posedlé bytosti.*“¹¹

¹¹ Janis Sidovský polemizuje: Českou společností se skrytě plíží homofobie. *Idnes.cz*. [online]. 31. 1. 2010 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/janis-sidovsky-polemizuje-ceskou-spolecnosti-se-skryte-plizi-homofobie-1q1-/zpr_archiv.aspx?c=A100131_095522_kavarna_chu

2. Modely institucionalizovaného soužití stejno-pohlavních párů

2.1. Srovnání modelů institucionalizovaného soužití stejno-pohlavních a heterosexuálních párů

Od doby Velké francouzské revoluce do současnosti prochází právní regulace stejno-pohlavních vztahů jako nedílná součást vývoje občanských a lidských práv pozvolnou a logickou proměnou od přijetí a rozvinutí principu tolerance těchto vztahů k prosazení modelu jejich plného uznání. Podmínkou a součástí završení tohoto zrovnoprávnění je i pozitivní právní úprava soužití dvojic stejného pohlaví, která jim dává jak symbolické uznání společnosti, tak reálnou právní ochranu.

Vývoj vedoucí od dekriminlizace k plnému uznání stejnopohlavních párů neprobíhá v jednotlivých zemích euroamerické civilizace se stejnou rychlostí, přesto však vývoj vykazuje výraznou podobnost.

Nizozemský badatel Kees Waaldijk, který se zabýval studiem podobnosti tohoto vývoje, tvrdí, že vedle "stálého pokroku" jako typického rysu tohoto vývoje můžeme ve všech zemích pozorovat určitou opakujících se vývojovou posloupnost.

Vývoj má tři základní na sebe navazující fáze:¹²

- (1) dekriminlizaci, následovanou,
- (2) přijetím antidiskriminačních zákonů a završenou,
- (3) legalizací partnerských svazků stejnopohlavních párů.

Podle Waaldijka má posloupnost vnitřní logiku: každá progresivně pozitivní legislativní změna připravuje cestu pro další následný logický krok vpřed.¹³

Jestliže se tedy společnost byla schopna ztotožnit se společenským vývojem, kdy došlo k dekriminlizaci homosexuálního chování a tudíž LGBT lidé nejsou vnímání jako asociální kriminální živly, ale jako obyčejné občany, pak je nadále obtížné těmto občanům upírat lidská práva, včetně práva, aby s nimi bylo zacházeno stejně bez ohledu na jejich sexuální orientaci.

¹² Waaldijk, K. 2000. "Civil Developments: Patterns of Reform in the Legal Position of Same-Sex Partners in Europe." *Canadian Journal of Family Law*, vol. 17, 2000: str. 65

¹³ WAALDIJK, K. *Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví*, Sociální studia, 2002, č. 7

Přestože však je diskriminace z důvodů sexuální orientace nepřípustná téměř ve všech aspektech, zůstává rodinné právo onou poslední baštou nerovnoprávnosti heterosexuálních a stejnopohlavních párů.

Nyní se tedy zaměříme na institucionalizované modely soužití.

Pokud se jedná o institucionalizované modely soužití heterosexuálních, lze rozlišovat tyto tři základní: manželství, registrované partnerství či soužití a nesezdané soužití - kohabitace.

Institut civilního manželství upravuje soužití osob rozdílného pohlaví v pojetí snad všech států světa. Jako právní institut lze manželství charakterizovat jako formu partnerství mezi dvěma osobami, založenou formalizovaným úkonem registrace, který má celou řadu právních důsledků (práva a povinnosti mezi partnery i partnerů navenek - včetně těch vůči státu).

Některé státy právně upravují rovněž registrované partnerství či soužití i pro nesezdané heterosexuální páry. Práva a povinnosti jsou zde pak stanoveny zákonem, zpravidla se velmi přibližují právům a povinnostem stanovených pro civilní manželství.

Tento institut není v případě heterosexuálních párů příliš častým, setkat se s ním můžeme např. ve Francii, zatímco pokud jde o pár stejnopohlavní, je tento institut nejrozšířenějším.

Právě ve Francii se tento právní institut těší velké oblibě i u heterosexuálních párů.

V roce 2009 tvořily heterosexuální páry 95% všech párů, které občanský pakt solidarity (Pact civil de solidarite) uzavřely.¹⁴

Kohabitace - nesezdané soužití je právním institutem, který upravuje poměry mezi nesezdanými partnery, kteří spolu žijí v trvalém sexuálním svazku po minimálně zákonem stanovenou dobu. Práva a povinnosti partnerům automaticky vzniknou po určité době spolužití.

Co se týče stejno-pohlavních párů, i zde rozlišujeme trojici modelů institucionalizovaného soužití jako u párů heterosexuálních, tedy manželství, registrované partnerství či soužití a nesezdané soužití - kohabitace.

Co se týče právní terminologie, jde o srovnatelné instituty, avšak s rozdílnými právy a povinnostmi.

2.2. Manželství stejno-pohlavních párů

Pro tento právní institut platí, že práva a povinnosti, odpovědnosti a právní uznání stejno-pohlavních párů jsou stejná jako u heterosexuálních párů.

¹⁴ Rakouští heterosexuálové chtějí právo uzavírat registrované partnerství. Novinky.cz. [online]. 25. 5. 2010 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/koktej/201260-rakousti-heterosexualove-chteji-pravo-uzavirat-registrovane-partnerstvi.html>

Tedy právní řád umožňuje uzavření manželství bez ohledu na pohlaví manželů.

V některých případech umožňuje právní řád uzavřít stejno-pohlavním párů registrované partnerství, avšak práva a povinnosti jsou shodná jako u manželství heterosexuálních párů.

V tomto případě se tedy pouze jedná o právní terminologii, při zachování rovnoprávnosti bez ohledu na pohlaví partnerů.

Stále se ale jedná o ojedinělé případy.

Státy umožňující uzavření manželství stejno-pohlavním párům:

Evropa: Nizozemí 2000, Belgie, Španělsko, Švédsko, Norsko a Portugalsko.

Vermont

Evropský soud pro lidská práva v roce 2010 jednomyslně konstatoval, že uzavření stejno-pohlavního manželství není žádným univerzálním lidským právem a smluvní státy Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nemají povinnost jej umožňovat uzavřít. Zavedení či nezavedení stejno-pohlavního manželství je věcí svobodného uvážení konkrétních států. Úmluvou chráněné lidské právo uzavřít manželství se týká dvojic různého pohlaví, v případě neumožnění ze strany státu nejde o diskriminaci ani o nerespektování rodinného a soukromého života.¹⁵

2.3. Registrované partnerství

Tento právní institut se v současné době hojně vyskytuje s více či méně výraznými odchylkami, které jsou převážně způsobovány kulturními odlišnostmi, než právním institutem jako takovým.

Jedná se tedy o institucionalizované soužití stejnopohlavních párů, které vylučuje uzavření podobného svazku nebo manželství nejen ve státě, kde bylo toto partnerství uzavřeno, ale i v ostatních státech.

Nutno podotknout, že práva a povinnosti mezi partnery navzájem, jako i práva a povinnosti vně tohoto partnerství jsou vesměs, i když v nižším rozsahu, podobná právům a povinnostem stanovená pro manželství. Velkou a zásadní výjimku však tvoří rodinné právo, kdy jsou především rodičovská práva upravena velmi odlišně. Povinnosti jsou paradoxně srovnatelné, avšak práva jsou upravena silně restriktivně.

¹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schalk and Kopf v. Rakousko (stížnost č. 30141/04) z 22. listopadu 2010

Český právní řád definuje registrované partnerství jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem, které vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství, toto prohlášení musí být učiněno osobně před matričním úřadem.¹⁶

Podmínkou pro uzavření registrovaného partnerství je, aby alespoň jedna osoba vstupující do registrovaného partnerství byla státním občanem ČR.

Dále je nutné zmínit § 3020 OZ, který říká: „*Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“

Toto ustanovení je tak důležité pro oblast dědického práva, kdy je registrovaný partner ve stejném právním postavení jako manžel při dědění, tedy pozůstalý partner dědí v první třídě dědiců stejným dílem spolu s dětmi zůstavitele. Pokud zůstavitel děti neměl, dědí pozůstalý partner ve druhé třídě dědiců s rodiči zesnulého.

Registrovaným partnerům ale na druhou stranu uzavřením registrovaného partnerství nevzniká automaticky společný majetek a společná odpovědnost za závazky, tedy majetek nabytý během registrovaného partnerství je buď v individuální vlastnictví jednoho z partnerů, nebo v jejich podílovém spoluvlastnictví rovným dílem.

Automaticky nevzniká registrovaným partnerům ani společný nájem bytu jako k tomu dochází u manželů. Partner má však právo používat byt partnera, pokud jeden z nich zemře, dochází k přechodu nájmu na pozůstalého partnera.

Dále platí zjednodušená pravidla pro zrušení partnerství rozhodnutím soudu ve srovnání s manželstvím, což je však logicky zapříčiněno neexistencí společného jmění partnerů a tedy neexistencí potřeby jej vypořádávat, a co je stěžejní, podle nyní platné právní úpravy je vyloučena adopce dětí stejnopohlavními páry, soud tak tedy nemusí před zrušením partnerství rozhodovat o výchově a výživě nezletilých dětí.

¹⁶ § 1 zákon č. 115/2006 Sb.

2.4. Kohabitace stejnopohlavních párů

Kohabitace, nebo-li nesezdané soužití náš právní řád výslovně neupravuje ani ve spojitosti s heterosexuálním párem.

Nový občanský zákoník přímo nepoužívá pojmy druh, družka, ale není pravdou, že by je neupravoval vůbec a neřešil různé důsledky jejich vztahu. V ustanovení § 22 totiž upravuje definici osob blízkých, kam nově patří i osoby sešvagrené, a osoby, které spolu trvale žijí. A těmi mohou být právě nesezdaný druh a družka.

Výše uvedené však platí obecně pro heterosexuální dvojici, i když z dikce zákona výslovně nevyplývá, že by se příslušná ustanovení ex lege nevztahovala na pár stejnopohlavní.

Pojem druh, družka se však vyskytuje v jiných odvětvích českého práva, především práva veřejného.

Jedná se především o oblast práva trestního a oblast sociálního zabezpečení. Zákon o sociální podpoře například hovoří v souvislosti se společně posuzovanými osobami nezaopatřeným o druhu (družce) rodiče nezaopatřeného dítěte, druhu a družce a registrovaní partneri.¹⁷

Zde je patrný nepoměr mezi nesezdaným stejnopohlavním a heterosexuálním párem. Kdy je patrné, že za společně posuzované osoby pro potřeby tohoto zákona se posuzuje pouze druh a družka, tedy zjevně osoby s heterosexuální orientací.

I když dle mého názoru, pokud se bude jednat o nesezdaný stejnopohlavní pár, kdy je jeden z partnerů rodičem dítěte a společně žijí ve společné domácnosti, lze i na takového druha (rozuměno se stejnou sexuální orientací) pohlížet i v rámci tohoto zákona za osobu společně posuzovanou.¹⁸

V případě právní úpravy v oblasti trestního práva se hovoří obecně o osobě „druh“, kdy tak z dikce zákona lze vyvodit, že se jedná o druha obecně, tedy bez vyloučení druha/družky žijícího ve stejnopohlavním svazku.¹⁹

Nutno však dodat, že většina právních předpisů hovoří pouze o pojmu druh a družka nikoli z důvodu diskriminace nesezdaných stejnopohlavních párů, ale pouze vzhledem ke skutečnosti, že v době přijetí těchto zákonů společnost obecně neakcentovala potřebu či nutnost legalizace práv těchto osob.

¹⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., Zákon o sociální podpoře, ustanovení §7 odst. 2 písm. b), c)

¹⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., Zákon o sociální podpoře, ustanovení §7 odst. 2 písm. b)

¹⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., O trestním řízení soudním

3. Zákaz diskriminace osob na základě sexuální orientace

3.1. Pojem diskriminace

Pojem slova diskriminace vychází z latinského slova *diskriminare*, jež se do českého jazyka překládá jako dělat rozdíl, rozlišovat.

Ve výkladu tohoto slova se jednotlivé prameny ve velké míře shodují a lze jej tedy obecně charakterizovat jako rozlišování osob převážně v negativním významu na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. : „*Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, politického přesvědčení, pohlaví, věku apod.*”²⁰

Diskriminace tak tedy spočívá v omezování, utiskování určitých společenských skupin, resp. jejich jednotlivých členů tím, že jsou jim upírána občanská práva, snižovány šance na uplatnění ve společnosti.

Podle Velkého naučného slovníku je diskriminace definována jako: „... *nerovné a tím i nespravedlivé zacházení s částí obyvatelstva na základě rasová, náboženské a kulturní odlišnosti, popřípadě odlišnosti pohlaví. Spočívá v záměrném znevýhodnění vytvářením nerovných podmínek. Je doprovázena předsudky, zvyky a někdy ustanovena zákony.*”²¹

Předsudek jako zaujatý postoj vůči zpravidla minoritnímu jevu je jako stav mysli nepostižitelný, avšak projeví-li konkrétním činem, jedná se o diskriminaci a ta v závislosti na druhu diskriminovaného jevu a stavu právní úpravy zpravidla postižitelná je.

Tedy právě onen konkrétní čin, nebo zacházení v důsledku negativního stereotypu přisuzovaných na základě rasy, národa, náboženství, pohlaví, sexuální orientace je pojmovým znakem diskriminace.

Problematika tolerance a nediskriminace menšin se však postupně vyvíjí.

²⁰ Diskriminace. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2014-08-29]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

²¹ *Velký slovník naučný*, 1. vydání, Praha: Diderot, 1999

Ještě před 150 lety bylo v USA na jedince s odlišnou barvou pleti pohlíženo jako na méněcennou lidskou entitu, tedy jako neplnohodnotnou a neúplnou lidskou bytost. Osoba s černou pletí byla oficiálně považována za člověka pouze ze 3/5 a nebyla myslitelná být jen představa její rovnoprávnosti. Smíšená manželství byla kriminalizována. Pro většinu obyvatel tehdejší USA byl jakýkoli intimní styk s osobou jiné barvy pleti zcela nepřijatelný, označovaný za zvrácený a proti přírodě. (Což jsou mimo jiné nejčastější argumenty odpůrců přijetí legislativních změn upravujících adopci dětí LGBT osob.)²²

Z dnešního pohledu je takováto diskriminace z důvodu barvy pleti nemyslitelná a společností neakceptovatelná. V případě jejího výskytu je jednoznačně odmítána a odsuzována a v neposlední řadě postižitelná trestním právem.

Ptám se tedy, proč je diskriminace z důvodu barvy pleti, příslušnosti či náboženského vyznání nepřijatelná s odpovídající trestněprávní odpovědností, avšak zákaz diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti rodinného práva je spíše formálního rázu?

Velmi častým argumentem odpůrců legalizace adopce dětí stejnopohlavním párem je možná šikana těchto dětí ze strany jejich vrstevníků. Je však třeba si uvědomit, že myšlení dětského kolektivu reflektuje postoje a názory dospělých a rodičů. Nebude-li tedy ze strany rodičů docházet k přenášení xenofobních a homofobních pohledů na společnost, nebude v dětských kolektivech docházet k šikanování.

3.2. Diskriminace podle právního řádu ČR

Základními právními normami a dokumenty, které v našem právním řádu upravují rovnost a rovnoprávnost všech obyvatel a které se ve své materii zabývají diskriminací, jsou především Listina základních lidských práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky a zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Článek 1 Listiny základních lidských práv a svobod přímo říká: *„Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcižitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“*

²² Věra Sokolová, ABC feminismus, Brno: Nesehnutí, 2004

Dále jsou dle mého názoru pro dokázání mého tvrzení podstatné následující články:

Čl. 2 odst. 3

„Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Článek 3

(1) *„Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“*

(3) *„Nikomusmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“*

Článek 4

(2) *„Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.“*

(3) *„Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.“*

(4) *„Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“*

Článek 10

(2) *„Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“*

Článek 32

(1) *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“*

(4) *„Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.“*

Byť listina základních lidských práv a svobod výslovně neuvádí v článku 3 odst. 1 sexuální orientaci, lze tuto charakteristiku dle soudobého výkladu podřadit pod „jiné postavení“, jak je dnes již ustálenou praxí.

Což se jednoznačně projevilo i v ustanovení zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon v ustanovení §2 odst. 3., který již o kritériu sexuální orientace výslovně hovoří: „*Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.*“

Přestože se zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon svým vymezením a účelem nevztahuje na rodinné právo, jsou jeho výše uvedená ustanovení stěžejní.

Jestliže tedy výše zmíněná ustanovení podrobíme matematické logice a dosadíme-li tato ustanovení do matematické rovnice jako matematickou veličinu, vyplývá zde jednoduchý výsledek.

Označme tedy ustanovení čl. 1, čl. 3 odst. 1 a 3, čl. 4 odst. 2 a 3 Listiny, včetně ustanovení antidiskriminačního zákona §2 odst. 3 a ustanovení §3 odst. 1 za tyto veličiny a získáme následující:

1. Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech, jejich práva jsou práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.
2. Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu zakázaných objektivizovaných přívlastků
3. Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.
4. Meze základních práv a svobod mohou být upraveny pouze zákonem.
5. Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci
6. Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého ze zakázaných důvodů osoba znevýhodněna oproti ostatním

Jednoduchou kalkulací tak získáme výsledek, který říká, existují jistá základní práva, která nelze odejmout, pouze na základě zákona podle stanovených kritérií omezit, tímto kritériem však nemůže být sexuální orientace jako jeden ze zakázaných důvodů rozlišování.

Existuje zde katalog specifických charakteristik uznávaných snad všemi vyspělými demokraticky smýšlejících právních řádů světa, zakotvený v řadě mezinárodních dokumentů, stejně jako vnitrostátních právních řádů, pro něž je nepřipustné diskriminovat osoby s touto charakteristikou.

Jsou-li tedy kritéria či charakteristiky z tohoto katalogu důvodem pro právní nemožnost omezování základních lidských práv obecně, nelze svévolně extrahovat jeden okruh práva a konstatovat, že pro tento okruh práv je přípustná diskriminace skupiny osob s určitým atributem uvedeného v katalogu.

Skutečnost, že je tato situace možná, je popírán celý princip základních lidských práv a svobod.

Touto argumentací však nezastávám postoj, kterým bych akcentovala absolutní rovnost jako jedinou možnou a přípustnou.

Absolutní hodnoty jsou ve vztahu k lidské společnosti obecně nemožné. Tak jak se lidská společnost vyvíjí historicky, sociálně, kulturně a politicko-geograficky, včetně míry vědeckého poznání a vzdělanosti, jsou tak i veškeré lidské hodnoty relativní.

Avšak dojde-li k uznání určitého stavu jako výchozího za podmínek, které jak jsem předeslala výše, budou ve vztahu k plynoucímu času, místu a dané společnosti vždy relativní, je nutné pojmout tento výchozí stav vázaný k určitému časovému okamžiku jako absolutní.

Určitá společenská jednotka je na základě širšího společenského konsenzu schopna stanovit určitý katalog atributů, na jejichž základě je pro tuto společenskou jednotku nepřipustné diskriminovat osoby, u nichž se tyto atributy vyskytují. Zde je zřejmé, že i onen katalog bude procházet svým vlastním vývojem, který však bude obdobný s vývojem společnosti, která jej vytvořila, budou se tak v souladu s oním sociálním, kulturním, vědeckým i politicko-geografickým vývojem této společenské jednotky vždy vyskytovat nové a nové atributy, které bude tato společenská jednotka nucena průběžně do tohoto katalogu doplňovat.

Bezpochyby tak bude docházet k situaci, kdy si společnost šířeji uvědomuje neudržitelnost komplexní diskriminace kvůli konkrétnímu atributu charakterizující určitou skupinu obyvatel, není však připravena z důvodu zažitých stereotypů akceptovat celkové zrovnoprávnění této skupiny obyvatel. Odstraňování diskriminace tak bude probíhat v jednotlivých krocích, aby ona nově nabyté zrovnoprávnění mělo legitimní charakter a podporu širší veřejnosti, bez níž by v praxi bylo dodržování tohoto zrovnoprávnění obtížné.

Takovéto zobecnění lze aplikovat i na problematiku osob s odlišnou sexuální orientací ve vztahu k rodinnému právu.

Tato skutečnost je sice pochopitelná, avšak nemění nic na faktu, že je tento přístup v určité, byť již ojedinělé oblasti stále diskriminační a v rozporu s právním řádem.

Představme si modelovou situaci, kdy se oprostíme od emočního náhledu a budeme do kontroverzního ustanovení §13 odst. 2 zákona č. 115/2006: „*Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.*“ aplikovat jinou podmínku pro nepřípustnost možné adopce.

- Trvajícím členství v politické straně xy brání tomu, aby se tato osoba stala osvojitelem dítěte.
- Skutečnost, že osoba hovoří jazykem xy, brání tomu, aby se tato osoba stala osvojitelem dítěte.
- Skutečnost, že osoba nevlastní majetek v hodnotě xy, brání tomu, aby se tato osoba stala osvojitelem dítěte.

V této podobě je zřejmé, o jak absurdní ustanovení se ve skutečnosti jedná.

Je neoddiskutovatelným faktem, že sice klesající procento nejen české společnosti, avšak stále poměrně výrazné skupiny obyvatel, se dosud neztotožnilo s legální možností adopce dětí stejnopohlavními páry.

Přesto, jak jsem dle svého prokázala, jde o stav, který je v rozporu s principy našeho právního řádu i s ústavním pořádkem.

Pro podporu tohoto tvrzení použijí dále čl. 4 odst. 3): „*Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.*“ a odst. 4: „*Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.*“

Častý protiargument odpůrců legalizace adopce dětí stejnopohlavními páry, opírající se o výše zmíněné články, je, že právě ona odlišná sexuální orientace zakládá legitimní důvod pro omezení základních práv těchto osob v oblasti rodičovských práv s ohledem na ochranu dětí.

Zde však nelze než konstatovat, že celosvětově neexistuje relevantní studie, výzkum, nebo vědecky podložený údaj, který by potvrdil škodlivost vlivu osob s odlišnou sexuální orientací na vývoj a výchovu dětí.

Jen v České republice žijí stovky rodin, kde stejnopohlavní pár soustavně vychovává a pečuje o dítě. Tyto rodiny nejsou od společnosti nijak izolovány, děti navštěvují školská zařízení, dochází na pravidelné lékařské kontroly, kdy tyto instituce mají zákonnou povinnost ohlásit příslušným úřadům podezření týkající se ohrožení dítěte.

V dnešní době již běžněji dochází k coming outu těchto rodin, kdy tyto rodiny ze strachu z negativního postoje okolí vůči nim již úzkostlivě netají svou sexuální odlišnost a kdy jsou právě ona školská a zdravotnická zařízení schopna detekovat, že se jedná o stejnopohlavní pár vychovávající děti.

Žádný z oslovených příslušných úřadů nedisponuje statistikou nebo údaji, které by jakkoliv potvrzovaly obavy odpůrců legislativních změn v oblasti adopce dětí stejnopohlavním páry, kdy právě výchova těmito páry negativně působí na vývoj dětí.

V České republice neexistuje žádná odborná vědecká studie, která by tyto obavy potvrzovala. Skutečnost, že se doposud nepodařilo prokázat, že by tato obava byla oprávněně podložená objektivně existujícími údaji, ba naopak jsou k dispozici zahraniční dlouhodobé odborné studie renomovaných pediatrických společností (viz kap. 6), které potvrzují opak, je podle mého názoru jasným logickým důkazem, že na tuto problematiku nelze použít protiargument v podobě opory v čl. 4 odst. 3 a 4 Listiny, tedy že odlišná sexuální orientace není důvodem pro omezení základních práv a svobod v oblasti rodinného práva a nelze ji tedy použít jako zákonný důvod pro ospravedlnění takového omezení.

Nyní se zaměřím na argumentaci potvrzující moji domněnku na základě čl. 10 a 32 Listiny.

Článek 10

(2) „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“

Článek 32

(1) „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“

(4) „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.“

Jak bylo uvedeno výše, právní argumentace pro omezení základních lidských práv a svobod v oblasti rodinného práva z důvodu odlišné sexuální orientace je v rozporu s Listinou.

Většina právní argumentace se vztahuje k právům a povinnostem týkajících se dospělých osob a diskriminačního přístupu k rodičovským právům z důvodu sexuální orientace.

Podívejme se zde však na tuto problematiku z pohledu práv dítěte.

Úmyslně se zde nebudu zabývat domnělým možným negativním vlivem přisuzovaným osobám na základě jejich sexuální orientace z důvodu tzv. blaha dítěte.

Nezbývalo by než opakovaně konstatovat, že toto tvrzení nemá žádnou relevantní oporu na základě seriózního vědeckého zkoumání či studie. A je vyslovováno pouze na základě předsudků a iracionálních domněnek.

Na tomto místě je třeba si uvědomit, že veškeré diskuze ohledně rovného přístupu k rodičovským právům stejnopohlavních párů nejsou akademickou debatou k abstraktnímu teoretickému tématu, kdy vzniku rodin, vzniklých soužitím osob se stejnou sexuální orientací, dojde teprve na základě přijetí příslušné legislativy.

Tyto rodiny existují, a bez ohledu na jejich počet, mají všichni jejich členové právo na ochranu zákona, jak uvádí čl. 10 a 32 Listiny.

Všechny děti mají právo na výchovu a péči rodičů, bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o biologického rodiče, či nikoliv.

Všechny děti mají právo na ochranu své skutečné faktické rodiny, bez ohledu na její právní statut.

Z pohledu dítě tak není rozhodné, jakou sexuální orientaci mají osoby, které tvoří jeho primární rodinu. Pro dítě je rozhodné, zda o něj rodiče pečují s láskou a pochopením.

Dítěti tak tedy nelze odpírat zákonnou ochranu jeho skutečné rodiny a právo na výchovu a péči rodičů, s nimiž fakticky žije a tvoří rodinu z důvodů formálního postavení a institucionální kategorizaci rodiny a jejích členů dle právního řádu.

Dle mého názoru je zcela nelegitimní a jednoznačně diskriminující právní stav, který umožňuje odepření práv dle čl. 10 a 32 Listiny dítěti z důvodu sexuální orientace rodičů, díky němuž faktická rodina postrádá formální náležitosti, a jejím členům je tak způsobeno nerovné postavení v přístupu k právům jimi zaručenými.

V případě soužití stejnopohlavního páru, kdy je jeden z partnerů biologickým rodičem dítěte, s tímto dítětem, má partner rodiče vůči dítěti povinnosti, velmi omezená práva, avšak dítě k tomuto partnerovi nemá práva žádná.

Tento přístup nelze než považovat vůči dítěti než za jednoznačně diskriminační, jelikož jsou mu na základě sexuální orientace faktických rodičů odepřena práva garantována čl. 10 a 32 Listiny.

Tedy z pohledu dítěte náš právní řád garantuje práva na základě uvedených článků pouze dětem žijícím s heterosexuálními rodiči, kteří naplňují zákonem stanovené znaky pro státem uznaným formálním typem soužití, avšak dětem žijícím s rodiči stejné sexuální orientace stát tato práva odpírá.

Právní řád tak svévolně zakládá nerovné postavení dětí v přístupu k jejich právům garantovaných Listinou.

Principiálně tak tedy nelze svévolně deklarovat, že pro určitou podkategorii základních lidských práv a svobod je možno odepřít přístup určité skupině osob na základě společného znaku, na jehož základě je ex lege diskriminace nepřipustná, učinit tak pouze na základě domněnek a iracionálních, vědecky nepodložených předsudků a prezentovat tuto extrakci jako legitimní pro státní zájem.

Proto z logiky věci je existující zákon umožňující tento faktický stav v rozporu se základními právními principy a jak bylo uvedeno výše, rovněž protiústavní.

3.3. Diskriminace v kontextu akcesorické a neakcesorické rovnosti

Zásada rovnosti a zákazu diskriminace, tak jak je uvedena v čl. 3 odst. 1 Listiny, zaručuje základní práva a svobody všem bez rozdílu vyjmenovaných v tomto článku.

Tento princip akcesorické rovnosti tedy přímo zakazuje jakoukoli diskriminaci v přístupu k základním právům zaručených Listinou.

Akcesorická rovnost tedy není samostatným základním právem a lze se jí dovolávat pouze ve spojení s jiným základním právem.

Jak již bylo zmíněno v předchozích podkapitolách, je akcesorická rovnost zakotvena v čl. 3 odst. 1 Listiny a v Evropské úmluvě v čl. 14.

Na základě kontinuálního vývoje dochází v dnešní době k postupné akcentaci rovněž rovnosti neakcesorické.

Ta je jako samostatné základní právo zakotvena v Protokolu č. 12 z dubna 2005, který jak již bylo uvedeno, Česká republika podepsala, avšak dosud neratifikovala.

Zásadní však ve vývoji přístupu českého právního řádu k diskriminaci, je skutečnost, že k principu neakcesorické rovnosti, tedy obecnému zákazu diskriminace se ve své judikatuře přiklání i Ústavní soud České republiky.

Ten ve svém nálezu č. 280/2006 Sb. v 56 uvádí: *„Ve své judikatuře Ústavní soud zasává jednak koncepci rovnosti akcesorické, tzn. Rovnosti ve vztahu k jinému základnímu právu nebo svobodě, jednak koncepci rovnosti neakcesorické, tj. všeobecné rovnosti před zákonem. Přitom chápeme rovnost nikoli absolutně, nýbrž relativně: zásadě rovnosti je v právech je třeba rozumět tak, že právní rozlišování mezi subjekty v přístupu k určitým právům nesmí být projevem libovůle... .*

A v bodě 57: *Rovnost je z definice kategorií relativní i v jiném smyslu: uvažovat v kategorii rovnosti lze pouze v relaci mezi nejméně dvěma osobami ve stejném, resp. srovnatelném postavení... . Určit skupiny osob, které lze z hlediska zachování principu rovnosti srovnávat, patří k nejobtížnějším úkolům podle při používání této argumentace... . Základním vodítkem je výčet objektivizovaných přívlastků, na jejichž základě je nepřípustné jakékoliv rozlošování nebo odlišné zacházení. “*

Dalším významným nálezem Ústavního soudu je nález č.403/2002 Sb..

A to jednak z důvodu svého výroku: *„Ústavní soud ve své judikatuře interpretuje ústavní princip rovnosti ve smyslu akcesorické i neakcesorické rovnosti.“*

Soud zde odmítnul absolutní chápání principu rovnosti, kdy obsah principu posunul do oblasti ústavněprávní akceptovatelnosti hledisek odlišování subjektů a práv. Ta dle jeho názoru spočívá na dvou hlediscích. Prvním z nich je spatřováno ve vyloučení libovůle a druhé v dotčení některého ze základních práv a svobod.

Zásadním je také konstatování soudu v otázce ústavního pořádku: *„Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky.*

Proto rozsah pojmu ústavního pořádku nelze vyložit tolik os ohledem na ustanovení § 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené mezinárodních smlouvy o lidských právech a základních svobodách.“

Ve spojení s nálezem Ústavního soudu č. 239/2005 Sb. je tak jednoznačně doloženo, že ustanovení §13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb. je v přímém rozporu s ústavním pořádkem České republiky

3.4 Diskriminace podle norem mezinárodního práva

Obecně lze uvést, že pro diskriminaci dle norem mezinárodního práva je z pohledu českého právního řádu významná novela Ústavy České republiky ústavním zákonem č. 359/2001, takzvaná euronovela.

Euronovela s účinností od 1. června 2002 doplnila druhý odstavec do článku 1, který vyjádřil, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Článek 10, upravující do té doby aplikační přednost mezinárodních smluv o základních právech a lidských svobodách, rozšířil okruh aplikační přednosti na vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas. Za článek 10 byly euronovelou doplněny články 10a a 10b, které upravují podmínky přenesení pravomoci na mezinárodní organizaci nebo instituci.

Článek 1 odst. 2 Ústavy tak dnes zní: „*Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.*”

Tento článek spolu s čl. 10 Ústavy: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*” jsou tak stěžejními pro práva a povinnosti, které pro Českou republiku vyplývají z ratifikovaných mezinárodních právních dokumentů.

Dnešní celosvětový trend se ubírá směrem prohlubujícím vnímání potřeby omezení diskriminace z důvodů, které se ve velmi obdobné podobě vyskytují v katalogích téměř všech právních dokumentů celého demokraticky smýšlejícího světa.

Je tak stále celosvětově vnímána potřeba neomezovat svévolně přirozená základní lidská práva na základě druhotných odlišností, ve kterých nelze legitimně spatřovat důvod pro odepření přístupu k těmto základním právům, která jsou podle dnes celosvětově uznávaného názoru považována za přirozená a nezcizitelná, náležející každé lidské bytosti.

Je-li tedy obecným celosvětovým trendem nediskriminovat osoby na základě odlišné sexuální orientace, tedy ani na poli rodinného práva, jak je předloženo v kapitole 4.

Česká republika, která se zavázala k dodržování závazků vyplývajících z mezinárodněprávních dokumentů, by měla v souladu s nimi následovat tento trend, odstranit diskriminační ustanovení a na základě zkušeností okolních států přijmout příslušné legislativní změny, které by umožnily rovné zacházení osob v oblasti rodinného práva bez ohledu na sexuální orientaci.

3.5. Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv je nezávazný mezinárodně uznávaný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv, který je považován za jeden ze základních pramenů mezinárodního práva veřejného.

Tato deklarace byla přijata v prosinci 1948 v New Yorku, kdy pro její přijetí hlasovali následující státy: Afghánistán, Argentina, Barma, Belgie, Bolívie, Brazílie, Čína, Dánsko, Dominikánská republika, Ekvádor, Egypt, Etiopie, Filipíny, Francie, Guatemala, Haiti, Island, Indie, Irák, Írán, Chile, Kanada, Kolumbie, Kostarika, Kuba, Libanon, Libérie, Lucembursko, Mexiko, Nikaragua, Nizozemsko, Nový Zéland, Norsko, Pákistán, Panama, Paraguay, Peru, Rakousko, Řecko, Salvador, Siam, Spojené království, Spojené státy americké, Sýrie, Švédsko, Turecko, Uruguay a Venezuela.

Následně jmenované státy se hlasování zdržely: Bělorusko, Československo, Jihoafrická unie, Jugoslávie, Polsko, Saúdská Arábie, Sovětský svaz a Ukrajina.

Přestože Česká republika nebyla původním signatářem této rezoluce, hlásí se k jejímu odkazu i český právní řád.

K otázkám diskriminace, popřípadě práva na rovné zacházení, se vztahují čl. 2 odst. 1 a 7 a k otázkám týkajících se oblasti rodinného života, je to především čl. 16 odst. 3.

Zaměříme se na text výše uvedených článků.

čl. 2 odst. 1 říká: *„Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“*

čl. 7: *„Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.“*

čl. 16 odst. 3: *„Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.“*

Bez dalšího je naprosto zjevná podobnost s Listinou základních práv a svobod a shodný účel obou dokumentů.

Tímto účelem je ochrana přirozených základních lidských práv bez ohledu na odlišnosti jednotlivých osob, tak jak jsou uvedeny v obou dokumentech.

Zde tedy opět nelze než konstatovat, že upírání rovného přístupu k právům týkajících se rodinného života na základě sexuální orientace je nepřipustná.

Nelze tedy sexuální orientaci posuzovat jako objektivní důvod ospravedlnění pro nerovné zacházení v přístupu k rodičovským právům.

3.6. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Česká republika sukcedovala k 1. lednu 1993, tedy ke dni svého vzniku, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky.

Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 7. října 1968, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 23. prosince 1975.

K problematice adopce dětí stejnopohlavními páry se vztahují následující články.

ČL 17 odst. 1: *„Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst.“*

ČL 23 odst. 1: *„Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu společnosti a státu.“*

Čl. 26: *„Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakékoli diskriminace. Zákon zakáže jakoukoli diskriminaci a zaručí všem osobám stejnou a účinnou ochranu proti diskriminaci z jakýchkoli důvodů, např. podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného přesvědčení, národnostního nebo sociálního původu, majetku a rodu.“*

Na základě těchto článků je zřejmé, jako tomu bylo v předchozích kapitolách, že celosvětový trend postupuje v souladu se snahou garance přirozených základních práv a rovného přístupu k nim.

Byť Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ve svém článku 26 výslovně nehovoří o zákazu diskriminace z důvodu sexuální orientace, je třeba si uvědomit, že se jedná o výčet příkladný, ale v korelaci s vývojem celosvětové lidské společnosti je již běžnou praxí do tohoto výčtu sexuální orientaci subsumovat.

3.7. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod je jednou z nejdůležitějších úmluv, jimiž je Česká republika vázána.

Tento dokument byl signatáři podepsán v Římě 4. listopadu 1950 a nabyl účinnost 3. září 1953. Signatářské státy se v ní zavazují garantovat svým občanům standardní západoevropskou úroveň ochrany lidských práv.

Jedná se právně závazný mezinárodní dokument, který si klade za cíl ochranu širokého okruhu občanských i politických práv.

Česká a Slovenská federativní republika podepsala Úmluvu 21. února 1991 a formálně ratifikovala 18. března 1992. Česká republika sukcedovala k 1. lednu 1993, tedy ke dni svého vzniku, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky.

Vedle základního textu Úmluvy existuje celkem 14 dodatkových (opčních) protokolů, které katalog základních práv podstatně rozšiřují.

Jako poslední nabyl dne 1. dubna 2005 účinnosti Dvanáctý dodatkový protokol, který zakazuje jakoukoli formu diskriminace, kdy tak dochází k akcentaci i neakcesorické rovnosti jako samostatného práva.

Tento poslední dodatkový protokol však Česká republika podepsala, ale dosud neratifikovala.

Zásadním faktem v kontextu s Úmluvou je skutečnost, že jednotlivec, který je dotčen na svých právech garantovaných touto Úmluvou, se může porušení svých práv dovolávat u Evropského soudu pro lidská práva.

Stěžejním článkem Úmluvy pro potřeby této práce je článek č. 8 odst. 1: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“, odst. 2: „Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ a článek 14: „Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnosti nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

Otázka sexuální orientace sice není Úmluvou přímo zmíněná, ale je však rozvíjena v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva v kontextu s článkem 8 vyjadřující právo na soukromý život a v kontextu s článkem 12 vyjadřující právo na založení rodiny.

Na tomto místě bych ráda zmínila separátní mínění, které připojil H.G.Schermes ke zprávě Komise pro lidská práva ve věci W. v. Spojené království, týkající se práva na uzavření manželství transsexuální osobou, kdy komise dospěla k názoru, že nedošlo k porušení článku 12.

Cituji: „Tento článek zahrnuje dvě, vzájemně spjatá práva: právo uzavřít manželství a právo založit rodinu. Na rozdíl od článku 8 nemá tento článek druhý paragraf, který by upravoval zasahování státních orgánů do těchto práv ve výjimečných případech. Tím je zdůrazněn fundamentální charakter práva uzavřít manželství a práva založit rodinu. V podstatě nelze do těchto práv zasahovat ve veřejném zájmu, pro což existují velmi dobré důvody. Práva žít v rodině, a je-li osoba svým věkem způsobilá, uzavřít manželství a založit rodinu jsou pro lidi mimořádně důležitá. Odepření těchto práv znamená odsoudit člověka do samoty a opuštěnosti. ...Základní právo upravené tímto článkem by mělo být garantováno též homosexuálním a lesbickým dvojicím. ...Někdo má za to, že sociálním účelem článku 12 je fyziologická možnost plodit děti. To však již dávno není jediná funkce manželství ve společnosti. Jeho funkce vytvořit rodinu jako nejmenší a nejdůležitější jednotku společnosti je přinejmenším stejně důležitá. Kromě toho by bylo neakceptovatelnou diskriminací, kdyby pouze lidé, kteří jsou schopni plodit děti, měli právo na rodinný život.“²³

Zcela stěžejním významem pro otázku adopce dětí stejnopohlavními páry pak má Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie, stížnost č. 43546/02 z 22. Ledna 2008.

²³ Čapek, J. *Právní slovník Evropské ochrany lidských práv*, 1. vydání, Ostrava: Orac, 1998, str. 210-211

Zde z argumentace napadených rozhodnutí, které se odvolávaly na sexuální orientaci stěžovatelky, soud dovedl, že homosexualita stěžovatelky byla rozhodujícím důvodem pro zamítnutí její žádosti.

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva tak tedy shledal porušení zákazu diskriminace podle čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8, kdy bylo konstatováno, že francouzské orgány zacházely se stěžovatelkou odlišně z důvodu sexuální orientace, aniž dokázaly uvést přesvědčivé a pádné důvody, jež by ospravedlnily rozdíl v zacházení.²⁴

Na tomto místě nezbyvá než citovat z Analýzy české právní úpravy osvojení dítěte gayi a bisexuálními lidmi ve světle práva Evropské unie a Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobod JUDr. Mgr. Jana Wintra, Ph.D.: *„Toto rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva má zásadní význam pro analyzovanou problematiku. Vyplývá z něho, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení, tedy osvojení jednou osobou, mají sice vnitrostátní orgány poměrně široký prostor pro uvážení s ohledem na princip blaha dítěte, nesmějí se však dopustit přímé ani nepřímé diskriminace na základě sexuální orientace, sexuální orientace tu působí jako zakázané kritérium rozlišování, rozhodnutí je třeba oprít o jiné důvody.“*

Přístup k adopci, jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, součástí práva na soukromý a rodinný život, avšak ustanovení upravující právo na přístup k adopci nesmí být diskriminační.

Pavla Boučková ve svém komentáři uvádí: *„...Takto tedy může rozhodovací praxe ESLP, týkající se sexuální orientace jako „nepřípustného“ důvodu rozlišování, označit jako diskriminační nejen rozhodovací praxi v jednotlivých případech, ale také vnitrostátní právní úpravu.“*²⁵

²⁴ Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie (stížnost č. 43546/02) z 22. ledna 2008, body 70-98

²⁵ Boučková, Pavla: E. B. v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálním jedincům diskriminační?, Jurisprudence 2/2008

3.8. Judikatura ESLP

Význam judikatury ESLP se promítá do činnosti Ústavního soudu České republiky, který na ni ve své judikatuře pravidelně odkazuje.

Je nepopíratelné, že ESLP mnoha svými rozsudky výrazně změnil náhled na lidská práva a základní svobody v Evropě. Stalo se tak hlavně v důsledku toho, že ESLP jako soud vydává závazné rozsudky, nikoli pouhá doporučení, a že nad výkonem těchto závazných rozsudků existuje dohled. Orgánem dohledu Výbor ministrů Rady Evropy.

V otázce týkající se adopce dětí stejnopohlavními páry se Evropský soud pro lidská práva uchýlil k judikатурnímu odklonu.

V roce 2003 ESLP ve věci Fretté proti Francii poměrem hlasů čtyři ku třem rozhodl, že Evropská úmluva o lidských právech takové právo nezaručuje. O necelých šest let později, ve věci E. B. proti Francii však velký senát ESLP dospěl k opačnému závěru (poměrem hlasů deset ku sedmi).

Významným rozsudkem, byť se přímo netýká problematiky adopcí, je rozsudek Evropského soudu pro lidská práva z 24. června 2010 ve věci Schalk a Kopf proti Rakousku (stížnost č. 30141/04). Podle soudu Rakousko neporušilo čl. 12 (právo uzavřít sňatek) Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách, když neumožnilo stejnopohlavnímu páru vstoupit do manželství. Nicméně tři ze sedmi soudců vyslovili názor, že došlo k porušení čl. 14 (zákaz diskriminace) ve spojení s čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života). Za zlomové lze označit rozhodnutí soudu, že soužití stejnopohlavního páru žijícího ve stabilním svazku spadá pod definici rodinný život, stejně jako by spadal heterosexuální pár ve stejné situaci. To je vůbec poprvé, kdy Evropský soud pro lidská práva označil stejnopohlavní svazek za rodinu pro účely čl. 8 (právo na soukromý a rodinný život) Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách.

V kauze č. 36515/97 pan Philippe Fretté dne 1. dubna 1997 podal stížnost k ESPL z důvodu zamítnutí osvojení francouzskými úřady na základě předsudků ohledně jeho sexuální orientace (v té době bylo ve Francii povoleno osvojení jednotlivcem bez ohledu na pohlaví nebo orientaci). „Podle francouzské vlády nemůže homosexuál rovnocenně zastoupit heterosexuální rodiče při zprostředkování orientace v biologicky podmíněných rolích otce a matky.“²⁶ Toto považoval stěžovatel za porušení práva na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy a diskriminaci dle čl. 14 Úmluvy. Soud sice připustil, že úřady jednaly zaujatě vůči orientaci stěžovatele, ale s cílem zajištění ochrany adoptovaného dítěte, a proto nakonec stížnost zamítl. Ve zdůvodnění uvedl, že na osvojení

²⁶ Rozhodnutí ve věci Fretté proti Francii ze dne 26. února 2002. Stížnost číslo 36515/97 citováno z: BOUČKOVÁ, Pavla. E. B. v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálním jednotlivcům diskriminační?. *Jurisprudence*, 2008, č. 2. str. 47.

homosexuály mají smluvní státy různé pohledy, a jelikož na tuto problematiku neexistuje společná evropská právní úprava, měly právo rozhodnout dle postoje své země.²⁷

Zcela stěžejní význam pro otázku adopce dětí stejnopohlavními páry pak má Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie, stížnost č. 43546/02 z 22. Ledna 2008.

Zde z argumentace napadených rozhodnutí, které se odvolávaly na sexuální orientaci stěžovatelky, soud dovedl, že homosexualita stěžovatelky byla rozhodujícím důvodem pro zamítnutí její žádosti.

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva tak tedy shledal porušení zákazu diskriminace podle čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8, kdy bylo konstatováno, že francouzské orgány zacházely se stěžovatelkou odlišně z důvodu sexuální orientace, aniž dokázaly uvést přesvědčivé a pádné důvody, jež by ospravedlnily rozdíl v zacházení.²⁸

Na tomto místě nezbyvá než citovat z Analýzy české právní úpravy osvojení dítěte gayi a bisexuálními lidmi ve světle práva Evropské unie a Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobod JUDr. Mgr. Jana Wintra, Ph.D.: „*Toto rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva má zásadní význam pro analyzovanou problematiku. Vyplyvá z něho, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení, tedy osvojení jednou osobou, mají sice vnitrostátní orgány poměrně široký prostor pro uvážení s ohledem na princip blaha dítěte, nesmějí se však dopustit přímé ani nepřímé diskriminace na základě sexuální orientace, sexuální orientace tu působí jako zakázané kritérium rozlišování, rozhodnutí je třeba opřít o jiné důvody.*“

Přístup k adopci, jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, součástí práva na soukromý a rodinný život, avšak ustanovení upravující právo na přístup k adopci nesmí být diskriminační.

Pavla Boučková ve svém komentáři uvádí: „...*Takto tedy může rozhodovací praxe ESLP, týkající se sexuální orientace jako „nepřípustného“ důvodu rozlišování, označit jako diskriminační nejen rozhodovací praxi v jednotlivých případech, ale také vnitrostátní právní úpravu.*“²⁹

²⁷ Rozhodnutí ve věci Fretté proti Francii a FELDMAN, David. Adoption and discrimination: what are convention rights?. *The Cambridge Law Journal*, 2008, roč. 67, č. 3, str. 481-483.

²⁸ Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie (stížnost č. 43546/02) z 22. ledna 2008, body 70-98

²⁹ Boučková, Pavla: E. B. v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálními jedinci diskriminační?, *Jurisprudence* 2/2008

Nejnovějším rozsudkem, který se týká této problematiky a který lze považovat za stěžejní, vynesl Evropský soud pro lidská práva dne 19. února 2013 v otázce možnosti osvojení dítěte partnerem rodiče dítěte v případě, že rodič a jeho partner jsou osobami se stejnou sexuální orientací a žijí po svém boku v dlouhotrvajícím svazku společně s dítětem, takže soužití všech tří osob má charakter rodinného života³⁰

Stěžovatelky namítaly diskriminaci podle čl. 14 Evropské úmluvy pro ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve spojení s čl. 8 Úmluvy, a to z důvodu jejich sexuální orientace. Stěžovatelky uvedly, že pro zákaz adopce partnerkou matky zde není jakékoliv rozumné ani objektivní ospravedlnění, proto je tento postup diskriminující.

ESLP nejprve uvedl, že vztah mezi oběma partnerkami a dítětem je vztah rodinný ve smyslu stanovení článku 8 Úmluvy a požívá tak právní ochrany – do výkonu práva na rodinný život může státní orgán zasahovat jen v nezbytných případech a v souladu se zákonem.

ESLP konstatoval, že soudy posuzující tento případ, včetně rakouského Nejvyššího soudu, se nijak nevypořádaly s myšlenkou vhodnosti či nevhodnosti adoptivních rodičů, co se týče jejich osobnostních kvalit, bez ohledu na jejich sexuální orientaci.

Soudy se také nijak nezabývaly otázkou zájmu dítěte, tedy otázkou, zda by případná adopce byla ku prospěchu dítěte samotného. Vzhledem k tomu, že všechny tři osoby vedou společný rodinný život ve smyslu ustanovení článku 8 Úmluvy, všechny tři osoby mohou namítat, že mohou být – z důvodu nemožnosti legalizovat faktický existující stav – oběťmi údajného porušení jejich práv.

Dle ESLP je tedy stěžejním argumentem nutnost ochrany rodiny. Tradiční model rodiny, tedy model matky, otce a dítěte, je založen na tradičním vnímání podmíněném historicko-kulturním způsobem rodinného života, který je uplatňován po staletí a tisíciletí. Toto vnímání je principiálně správné. Je však třeba posuzovat faktickou situaci dítěte a primárně přihlížet k zájmům dítěte a k nutnosti ochrany práv faktické rodiny, ve které dítě vyrůstá. V případech, kdy je rozdíl v zacházení založen na pohlaví nebo sexuální orientaci, musí stát prokázat, že tato rozdílnost zacházení byla odůvodněna legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení byly přiměřené a nezbytné.

³¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 19. února 2013 případ X a ostatní proti Rakousku, stížnost č. 19010/07

Rakouská vláda však nenabídla žádný důkaz, který by prokazoval, že by bylo škodlivé pro dítě, aby bylo vychovááno párem stejného pohlaví. Navíc, podle rakouské právní úpravy je možná i adopce jednou osobou, byť by tato byla odlišné menšinové sexuální orientace. Dále je třeba konstatovat, že rodiny, kde osoby stejného pohlaví fakticky vychovávají své dítě společně, existují. Těmto osobám, které dítě vnímá buď jako své rodiče, nebo jako osoby sobě blízké, je třeba zaručit právní ochranu, stejně jako rodině, kterou všechny tři osoby žijí.

Pokud rakouská vláda argumentovala, že neexistuje žádný konsensus ohledně možnosti adopce dětí druhým registrovaným partnerem napříč smluvními státy Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a že členské státy mohou tyto otázky upravit samy, je tato argumentace nepřiléhavá, neboť v tomto případě se nejednalo o otázku obecného posouzení možnosti adopce dítěte, ale o otázku rozdílného jednání s nesezdanými heterosexuálními páry a homosexuálními páry.

Z těchto důvodů podle ESLP je absolutní zákaz adopce dítěte druhým registrovaným partnerem nepřiměřený a nesleduje legitimní cíl – tento postup není nezbytný pro poskytnutí ochrany rodiny v tradičním smyslu, také s ohledem na to, že adopce je povolena osobám nesezdaným heterosexuálním partnerům. Z toho důvodu je tento postup s ohledem na článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy diskriminační.

ESLP tak svým průlomovým rozsudkem jednoznačně odmítl předsudek společnosti, že výchova dítěte osobami stejného pohlaví je pro dítě již z principu nepříznivá či dokonce škodlivá. Odklonil se tak od tradičního modelu rodiny ve smyslu muž – žena – dítě a sdělil, že primárním hlediskem pro posouzení legitimacy adopce dítěte druhým registrovaným partnerem je zájem dítěte, které ve faktické rodině vyrůstá.³¹

³¹ *Absolutní zákaz osvojení dítěte druhým registrovaným partnerem je diskriminační, vyslovil ESLP ve svém průlomovém rozsudku.* Veřejný ochránce práv.[online]. 1.3.2013 [cit. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/aktuality-z-diskriminace/aktuality-z-diskriminace-2013/absolutni-zakaz-osvojeni-ditete-druhym-registrovanym-partnerem-je-diskriminacni-vyslovil-e/>

Budeme-li tedy hodnotit českou právní úpravu v kontextu judikatury ESLP, dojdeme k závěru, že česká právní úprava, která v § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, zakazuje českým registrovaným párům osvojení dítěte, je diskriminační.

3.9. Diskriminace podle práva Evropské unie

Základním právním dokumentem Evropské unie je Smlouva o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy.

Lisabonská smlouva je mezinárodní smlouva, jejímž cílem bylo především reformovat instituce Evropské unie a její fungování. Byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu, Českou republikou byla ratifikována 3. listopadu 2009 a vstoupila v platnost 1. prosince 2009.

Jelikož však oblast rodinného práva nespadá do působnosti Evropské unie a je zcela v působnosti jednotlivých členských států, nehovoří tak právo Evropské unie ani o zákazu přístupu k adopci dětí stejnopohlavními páry, ani jej nepřikazuje.

Avšak i právo Evropské unie prostřednictvím čl. 6 Smlouvy o fungování Evropské unie jasně hovoří o uznání a ochraně lidských práv a základních svobod v souladu s Listinou základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy, a rovněž se v článku 6 odst. 3 hlásí k principům zakotvených v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Je tedy zřejmé, že i když právo Evropské unie v současné době nezasahuje do regulace v oblasti rodinného práva, je pravděpodobné, že během svého vývoje na základě trendu celosvětové globalizace bude pravděpodobně v budoucnu upravovat i tuto oblast.

S jednoznačně odmítavým postojem vůči diskriminaci na základě sexuální orientace napříč všemi právními dokumenty tak lze očekávat i pozitivní průlom v oblasti odstranění diskriminace v přístupu adopci dětí stejnopohlavními páry.

4. Adopce

4.1. Stav právní úpravy adopce stejnopohlavními páry v ČR

V této části své práce bych chtěla analýzou vybraných ustanovení příslušných zákonů prokázat, že faktická neexistence možnosti společné adopce dětí neregistrovaným stejnopohlavním párem, faktická nemožnost adopce biologického potomka partnera žijícího v neinstitutionalizovaném stejnopohlavním svazku a přímý zákaz adopce registrovaným partnerem je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

Obecná úprava institutu osvojení je obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Příslušná ustanovení se nacházejí v hlavě II., díle 2 oddíle 2, konkrétně v ustanoveních § 794-854. Konkrétní podmínky a samotný průběh osvojení pak upravuje zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí spolu se zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, upravující postup soudu v řízení o osvojení.

V ustanovení §799 definuje Občanský zákoník individuální adopci³² a následně v ustanovení §800 definuje adopci společnou.³³

Problematika přímé diskriminace stejnopohlavních párů v oblasti rodinného práva vzniká paradoxně přijetím zákona č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Vývoj společenské situace přinesl potřebu právní úpravy postavení stejnopohlavních párů, která vyústila v přijetí výše zmíněného zákona.

Ten však v ustanovení § 13 odst. 2 uvádí: „*Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.*“

³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §799 odst. 1

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §80 odst. 1

Protože tento zákon ve svém ustanovení §1 odst. 1 jasně říká, že: „*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem...*“, je tedy zřejmé, že ustanovení §13 odst. 2 tak jednoznačně, bez jakýchkoliv pochyb zakládá nerovné postavení v přístupu k adopci mezi osobami heterosexuálními na jedné straně a osobami se stejnou sexuální orientací na straně druhé, které jsou tak nepřipustně znevýhodněny na základě své sexuální orientace.

Na tomto místě je potřebné zopakovat absenci věcných a opodstatněných argumentů proti legalizaci adopcí stejnopohlavními páry v podobě objektivně vědecky uznatelných studií pro legitimní omezení přístupu k některým právům v oblasti rodinného práva osob na základě jejich sexuální orientace, které by tato současně platná omezení legitimizovaly.

Argumentace ohledně nejlepších zájmů a blaha dítěte je tak založena pouze na iracionálních důvodech a neobjektivních předsudcích, kteréžto nelze posuzovat jako legitimní důvody pro zákonné omezení přístupu k právům a základním svobodám deklarovaných nejenom naším právním řádem.

Než pokročím k další analýze stavu právní úpravy týkající se přístupu k adopci v kontextu sexuální orientace, chtěla bych zmínit význam antidiskriminačního zákona k této problematice.

Přestože, jak je zřejmé z vymezení předmětu úpravy tohoto zákona ³⁴, se tento netýká výslovně oblasti rodinného práva, spočívá jeho význam v přínosu definice přímé a především nepřímé diskriminace.

Principy pro posuzování nepřímé diskriminace s ostatními právními principy musí platit pro právo obecně, nikoliv pouze pro vybrané okruhy práva.

Nyní k vybraným ustanovením zákona č. 189/2009 Sb., antidiskriminačního zákona, a to konkrétně k ustanovení § 2 odst. 1.: „*Pro účely tohoto zákona se právem na rovné zacházení rozumí právo nebýt diskriminován z důvodů, které stanoví tento zákon.*“, ustanovení §2 odst. 5: „*Diskriminací je také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu podle odstavce 3.*“ a ustanovení §3 odst. 1: „*Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není,*

³⁴ Zákon č. 189/2009 Sb., antidiskriminační zákon, §1

pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.“

Zde je již zřejmé, že ustanovení zákona č.115/2006Sb. §13 odst. 2 zákona je v přímém rozporu s ustanoveními zákona č. 189/2009 Sb. §2 odst. 1,3. a 5.

Protiústavnost faktické nemožnosti společné adopce dětí neregistrovaným stejnopohlavním párem, včetně adopce biologického potomka partnera žijícího v neinstitutionalizovaném stejnopohlavním svazku, je dle mého názoru dán jednoznačně ustanovením §3 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb.

Zde zákonodárce definuje takzvanou nepřímou diskriminaci.

Sám se jí však dopouští, jelikož svým úmyslným jednáním potažmo opomenutím, kdy na základě důvodu uvedeného v ustanovení v §2 odst. 3 zákona č.198/2009 Sb., konkrétně sexuální orientace, znevýhodňuje osoby s jinou než heterosexuální orientací v kontextu s uzavřením institucionalizovaného stejnopohlavního svazku ve faktickém přístupu k adopci.

V tomto případě, náš právní řád de lege lata adopci přímo nevylučuje, jako je tomu u adopce registrovaným partnerem, podle ustanovení zák. č. 115/2006 §13 odst. 2, kde jde o výslovný zákaz, avšak de facto bude správní praxe díky absenci institutu, který by tvořil ekvivalent k právnímu významu pojmu matka a otec technicky nerealizovatelná.

Zde bych k dané problematice připojila stanovisko veřejné ochránkyně práv včetně jejího rozboru konkrétní věci v případě zamítnutí žádosti muže žijícího v registrovaném partnerství o zařazení do databáze potencionálních osvojitelů.

Na základě podnětu stěžovatele ochránkyně šetřila postup správního orgán při rozhodování o žádosti stěžovatele o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli.

Stěžovatel žije v registrovaném partnerství, a právě kvůli této skutečnosti správní orgán řízení zastavil pro zjevnou nepřípustnost, a to vzhledem k ustanovení § 800 občanského zákoníku, dle kterého se osvojiteli mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Podle stěžovatele ale toto ustanovení na danou situaci nedopadá a podotkl, že správní orgán ve skutečnosti rozhodl na základě ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Odvolací orgán odvolání stěžovatele zamítl a usnesení správního orgánu potvrdil. Dle odvolacího orgánu se zprostředkování osvojení řídí primárně nejlepším zájmem dítěte, nikoliv zájmy dospělých žadatelů.

Ohledně namítaného vadného odůvodnění konstatoval, že opomenutí uvedení ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství v prvoinstančním rozhodnutí nemůže nikterak zvrátit skutečnost, že žádost stěžovatele je zjevně nepřipustná.³⁵

Ve svém hodnocení ochránkyně upozorňuje na povinnost výkladu právní normy ústavně konformním způsobem, která plyne nejen z judikatury Ústavního soudu, ale i ze systematické výstavby a hierarchie právního řádu, kdy je povinnost ústavně konformního výkladu nově zmíněna přímo v §2 odst. 1 OZ, který připomíná primát ústavního pořádku nad textem normy. Z těchto důvodů musí aplikující orgán v případech, kdy lze normu interpretovat různými způsoby, zvolit výklad odpovídající ústavnímu pořádku.³⁶

Dle ochránkyně je tak třeba vykládat ustanovení §800 OZ tak, že nebrání osvojení registrovanými partnery.

Při šetření podnětu vycházela veřejná ochránkyně práv z toho, že citované ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství osvojení dítěte registrovanými partnery bezvýjimečně zapovídá. Za tohoto stavu je řešení otázky možnosti osvojení registrovanými partnery třeba hledat v ústavněprávním rámci případu. Proto se zaměřila na posouzení otázky, zda zákaz osvojení registrovaným partnerem má objektivní a rozumný důvod a zda přijaté opatření je tomuto cíli přiměřené. Poznatky, ke kterým ochránkyně dospěla, naznačily, že otázky spojené s institutem registrovaného partnerství a osvojení registrovanými partnery jsou řešeny zejména z pohledu předsudků a falešných dojmů. „*Jelikož jsem nenalezla objektivní a racionální důvod, pro který by mělo být registrovaným partnerům znemožněno osvojení, a to ani mezi tvrzeními odpůrců osvojení registrovanými partnery, považuji ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství za protiústavní,*“ uvedla veřejná ochránkyně práv Anna Šabatové ve zprávě pro Poslaneckou sněmovnu.

³⁵ Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte Sp. zn.: 2977/2014/VPO/PPO

³⁶ Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte Sp. zn.: 2977/2014/VPO/PPO, str. 3

Svůj názor opřela mimo jiné i o Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, na jejíž dodržování dohlíží Evropský soud pro lidská práva.

V případě, který šetřila, bylo dotčeným právem právo na rodinný život, zaručené ustanovením čl. 8 Úmluvy. Nicméně toto ustanovení nezakládá právo založit rodinu ani právo adoptovat dítě.

Avšak zaručuje právo založit a rozvíjet vztah s jinou lidskou bytostí, právo na rozvoj vlastní osobnosti či právo na sebeurčení. Možnost či nemožnost osvojit dítě nepochybně spadá do okruhu práva založit a rozvíjet vztah s jinou lidskou bytostí, a proto je nutné podmínky přístupu k osvojení zkoumat i z hlediska ustanovení čl. 14 Úmluvy - práva na rovné zacházení.

V rámci šetření ochránkyně dospěla k závěru, že nelze správním orgánům vytýkat nezákonnost jejich postupu ani porušení principů dobré správy, když řízení zastavily, aniž se věcně zabývaly návrhem, neboť právní řád jim ani jiný postup neumožňoval. I přesto se však domnívá, že stěžovatelovo právo na rovné zacházení bylo porušeno. Stěžovateli nebylo dopřáno rovné zacházení ve věci osvojení dítěte, neboť mu byla kvůli sexuální orientaci upřena možnost osvojit dítě, aniž by byly objektivně posouzeny jeho předpoklady být osvojitelem. Ochránkyně dospěla k závěru, že ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství je v rozporu s Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a mělo by být jako protiústavní zrušeno.³⁷

K výše uvedenému je na místě ještě zmínit výše uvedený čl. 2 odst. 3 Listiny: „Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Tento princip opět jen potvrzuje výše uvedené, a to, že se jedná v případě neexistence faktické možnosti společné adopce dětí neregistrovaným stejnopohlavním párem, jakož i nemožnost adopce biologického potomka partnera žijícího v neinstitucionalizovaném stejnopohlavním svazku o nerovné zacházení s ohledem na sexuální orientaci.

V kontextu výše uvedeného, by tak takové osvojení ve svém důsledku znamenalo, že by osvojenec měl jednoho rodiče a osvojitele, nebo oba osvojitele stejného pohlaví, což by sice zákonu výslovně neodporovalo, nicméně ze správního hlediska by toto osvojení nebylo možné provést.

³⁷ Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte Sp. zn.: 2977/2014/VPO/PPO

Situace přístupu k individuální adopci registrovaným partnerem je z právního hlediska velmi jednoduchá, protože je jednoduše ex lege vyloučena.³⁸ Ze stejného důvodu je tedy nemožná rovněž adopce biologického potomka registrovaným partnerem rodiče.

Co se týče společné adopce, přestože v souladu s ústavně konformním výkladem ustanovení §800 OZ a čl. 2 odst. 3 Listiny je společná adopce teoreticky možná, ji ustanovení §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství vylučuje výkladem argumentum a minori ad maius.

Nyní si položíme otázku v kontextu předchozího textu, zda je tento stav v souladu s Ústavním pořádkem České republiky.

Jak bylo doloženo v předchozích kapitolách, je součástí principu práva na rovné zacházení mimi jiné i zákaz diskriminace, který je Ústavním soudem vykládán jako zákaz rozlišování mezi srovnatelnými osobami, aniž by existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatněný rozdílný přístup.³⁹ Přestože je stát oprávněn pro zabezpečení svých funkcí poskytnout určité skupině méně výhod než jiné, nesmí tak činit libovolně.⁴⁰

Jelikož ani důvodová zpráva k zákonu o registrovaném partnerství nedává odpověď na otázku, jaké objektivní a rozumné důvody má zákonodárce pro zákaz osvojení registrovaným partnerem, ani zda přijatá opatření jsou tomuto cíli přiměřená, nezbývá než konstatovat, že ustanovení §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství je v rozporu s Listinou a tedy protiústavní.

Protiústavnost tohoto ustanovení je rovněž dána skutečností, že je toto ustanovení v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (viz kap. 3.7). Úmluva prostřednictvím čl. 14 upravuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace, čímž zaručuje rovný přístup k chráněným právům, v tomto případě k právu založit a rozvíjet vztah s jinou lidskou bytostí.⁴¹

Závěrem tak lze říci, že podrobíme-li ustanovení §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství poměrování se všemi výše uvedenými právními dokumenty s podporou nálezu Ústavního soudu včetně soudobé judikatury Evropského soudu pro lidská práva, je zřejmé, že se bezesporu jedná o protiústavní ustanovení z důvodu diskriminace založené na sexuální orientaci.

³⁸ Zákon č. 115/2006 Sb., § 13 odst. 2

³⁹ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 53/04

⁴⁰ Nález Ústavního soudu Pl 40/08

⁴¹ Bod 41 a 43 rozhodnutí ESLP ve věci E. B. v. Francie (stížnost č 43546/02)

4.2. Shrnutí

Cílem mé diplomové práce bylo zhodnotit platnou českou právní úpravu adopce dětí homosexuálními páry z hlediska jejího souladu s ústavním pořádkem České republiky, s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a s právem Evropské unie.

V kapitole diskriminace jsem na základě vybraných nálezů Ústavního soudu společně s právními principy, na jejichž základě stojí jak Listina základních práv a svobod, jako součást naší Ústavy současně s právními principy Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vymezila princip rovnosti a zákazu diskriminace, na jehož základu jsem poměřovala předmětnou právní úpravu.

Analyzovanou právní úpravu jsem rovněž hodnotila z pohledu nejnovější judikatury ESLP a hodnocení veřejné ochránkyně práv v konkrétní věci zamítnutí žádosti muže žijícího v registrovaném partnerství o zařazení do databáze potencionálních osvojitelů.

Z provedené analýzy jednoznačně vyplývá, že česká právní úprava, která v § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, zakazuje českým registrovaným párům osvojení dítěte, je diskriminační a v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a s právem Evropské unie.

V pátek 5. září byla do systému Poslanecké sněmovny PČR vložena novela Zákona o registrovaném partnerství.⁴²

Jádrem této novely je umožnění osvojení dítěte partnerem rodiče. Nepůjde tak tedy o osvojení cizího dítěte z náhradní ústavní péče, které je právně volné, ale o osvojení dítěte, které ve stejnopohlavní rodině žije, partnerem jeho rodiče.

Jak uvádí důvodová zpráva: „Žitou realitou však i v České republice je, že existuje stále více rodin, kde oba rodiče mají stejné pohlaví. Zatímco v minulosti stejnopohlavní páry často vychovávali děti z jejich předcházejících heterosexuálních vztahů, v posledních letech stále častěji vychovávají děti, které se rodí plánovaně přímo stejnopohlavním párům. V takovém případě má dítě obvykle z hlediska práva pouze jednoho rodiče zapsaného v rodném listě, ačkoli fakticky jej od narození vychovávají a milují rodiče dva. Druhý biologický rodič není vůbec znám, např. bylo-li dítě počato z umělého oplodnění, nebo se jedná o osobu, která není ve smyslu zákona za rodiče považována (není uvedena v rodném listě).

⁴² Sněmovní tisk 1080 Novela z. O registrovaném partnerství. *Poslanecká sněmovna*. [online]. 13. 6. 2013 [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=1080>

Nebiologický rodič – partner či partnerka rodiče nemá k dítěti žádná práva, není považován za zákonného zástupce dítěte. To v praxi přináší celou řadu problémů nejen v každodenním životě rodiny, ale i v obtížných životních situacích, např. v případě rozpadu partnerství nebo úmrtí jednoho z rodičů. Tato situace ohrožuje samotnou rodinu a je nepochybně v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pro které je žádoucí, aby osoby, které od narození považuje za své rodiče, a které miluje, byli jeho rodiči nejen de facto, ale i de iure. Mimo jiné z tohoto důvodu celá řada evropských států adopci dítěte partnera či partnerky umožňuje, např. ve Velké Británii, na Islandu, v Belgii, Dánsku, Finsku, Německu, Nizozemí, Norsku, Španělsku, Švédsku. Osvojením se nebiologický rodič stane zákonným zástupcem dítěte, bude k němu mít vyživovací povinnost a dítě bude mít zákonného rodiče, pokud o něj biologický rodič nebude moci pečovat. Osvojení dítěte partnera či partnerky vnese jistotu a stabilitu do rodiny a především do života samotného dítěte.“

Tato novela se má rovněž dotknout vybraných ustanovení zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, která jsou důležitá pro faktickou proveditelnost adopce.

Dle mého názoru je tato novela nedostatečná, jelikož neumožňuje osvojení cizího dítěte z náhradní ústavní péče, které je právně volné.

Avšak navrhovaná novela je bezesporu velkým průlomem, uvědomíme-li si, že toto téma je pro širší veřejnost stále velmi ožehavé a téměř polovina společnosti má k možnosti adopce stejnopohlavními páry negativní postoj.

Jak jsem již zmiňovala na začátku své práce, dochází v současnosti k rozpadu tradičního modelu rodiny, která spolu s vysokou mírou rozvodovosti a vzrůstajícím počtem párů žijících v nesezdaném soužití mění celkový pohled na současný rodinný život.

Proto by měl stát podporovat partnery, kteří se i přes tento trend rozhodnou o uzavření institucionalizovaného svazku manželství, jelikož tím dávají najevo své odhodlání uzavřít svazek dlouhodobého charakteru, a to bez ohledu na jejich sexuální orientaci.

Dle mého názoru by neoptimálnějším řešením bylo nekategorizovat institucionalizované formy společného soužití podle sexuální orientace páru, ale podle právní síly formy, již si partneři zvolí.

Jak bylo v předchozím textu zmíněno, je ve Francii umožněno uzavření tzv. paktu solidarity, obdobě našeho registrovaného partnerství i heterosexuálním párům.

Bude-li tedy umožněno páru uzavřít jak registrované partnerství i manželství bez ohledu na svou sexuální orientaci, kdy by pak takový svazek manželství měl mít logicky postavení nejvyšší formy institucionalizovaného svazku včetně odpovídajícího stupně práv a povinností, včetně jejich ochrany ze strany státu, bylo by pak logické i žádoucí umožnit adopci pouze manželskému páru.

Tímto postupem by tak došlo k eliminaci nežádoucí diskriminace osob v oblasti rodinného práva z důvodu jejich sexuální orientace.

Mým navrhovaným řešením dané problematiky tak není zrušení pouze jednoho ustanovení, ale zjednodušeně řečeno úprava ustanovení týkající se manželství, mimo jiné ustanovení §655 OZ, které by znělo: *„Manželství je trvalý svazek dvou osob vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“* a současně úprava ustanovení §1 odst. 1 zákona o registrovaném partnerství: *„registrované partnerství trvalé společenství dvou osob vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem, které vzniká souhlasným a úplným prohlášením těchto osob před matričním úřadem.“*

Tímto způsobem by tak právní řád umožnil uzavírání dvou typů institucionalizovaného svazku v závislosti na jejich právní síle, kdy jak jsem již uvedla, manželství by si zachovalo své zásadní postavení. Jeho uzavřením by tak pár deklaroval svou vůli a záměr naplnit funkci spočívající v založení rodiny a výchovy dětí, a proto z logiky věci by takovému páru měla být umožněna adopce.

Český výzkum veřejného mínění z roku 2011 ukázal, že téměř polovina (45 %) respondentů (spíše) souhlasí s tím, že by homosexuálové měli mít právo na uzavření sňatku a 72 % (spíše) akceptuje jejich právo na registrované partnerství, ale jenom 33 % je pro to, aby mohli adoptovat děti (přičemž není zmíněna otázka možnosti faktické existence homoparentálních rodin).⁴³

Z výzkumu zároveň vyplývá, že od roku 2005 podíl kladně odpovídajících respondentů pozvolna rostl (2005: 19 %, 2007: 22 %, 2008: 23 %, 2009: 27 %, 2010: 29 %, 2011: 33 %).⁴⁴

Jiný průzkum z roku 2012 uvádí až 42% souhlas s adoptí dětí homosexuálními páry.⁴⁵

⁴³ Tisková zpráva CVVM: Názory české veřejnosti na práva homosexuálu – květen 2011

⁴⁴ Tisková zpráva CVVM: Názory české veřejnosti na práva homosexuálu – květen 2011

⁴⁵ Karásková Ivana. *Adopce homosexuálními páry podporuje 42 procent Čechů*. Idnes.cz. [online]. 30. 8. 2012 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/adopce-homosexualni-pary-pruzkum-drd-domaci.aspx?c=A120829_213219_domaci_brd

Výzkum veřejného mínění v EU Eurobarometr se věnoval v roce 2006 monitorování postojů k sňatkům a adopcím homosexuálů. Se sňatky souhlasilo celkem 44 % Evropanů (nejvíce v Nizozemí 82 % a nejméně v Lotyšsku 12 %). Naopak nesouhlasilo celkem 49 %. Celkem 32 % Evropanů souhlasilo s možností adopce dětí homosexuály (nejvíce v Nizozemí 69 % a nejméně v Polsku 8 %). Celkem 61 % nesouhlasilo. V případě otázky adopcí vyjádřilo souhlas celkem 44 % voličů levice, 33 % centristických stran a 24 % pravice. Naopak nejvíce nesouhlasilo voličů pravice (72 %), dále centra (61 %) a levice 50 %.⁴⁶

Je tak tedy zřejmé, že obecně míra tolerance vůči osobám v kontextu jejich sexuální orientace stoupá, což je důležité nejen pro chystané legislativní změny, ale i pro jejich praktickou akceptaci společností jako celku.

⁴⁶ Eurobarometer N.66/2006, s. 46.

5. Studie vlivu výchovy dětí stejno-pohlavním párem

5.1. Studie vlivu výchovy dětí stejno-pohlavním párem

Americká akademie pediatriů, která zastupuje zhruba 55 000 těchto lékařů, zveřejnila v únoru 2002 studii o homosexuálním rodičovství, založenou na téměř 20ti-letém výzkumu, který ukázal, že: „*V modelu rodičovství a postojů mezi homosexuálními a heterosexuálními rodiči je daleko více podobností než odlišností.*“ Jinými slovy, hodnoty, které rodina svým dětem vštěpuje a způsoby, jakými to dělá, včetně genderových a rodičovských rolí, nejsou závislé na sexuální orientaci rodičů. Navíc, interakci obou pohlaví kolem sebe vidí všechny děti. Dovolím si tvrdit, že neexistuje rodina, která by neměla žádnou sociální vztahovou síť příbuzenstva a přátel, kde by dítě nemělo ani žádné prarodiče, ani tety, strýce, bratrance, sestřenice či přátele svých rodičů. Vztahové role a modely rodičovství také daleko více než na pohlaví či sexuální orientaci partnerů závisí na mocenském uspořádání vztahu, komunikačních schopnostech páru a společenských stereotypech, které vytvářejí kontext pro práci a role v rodině. Je to také společnost jako celek, a zejména média, které potažmo vytvářejí otevřené i skryté tlaky na to, co kdo má v rodině dělat, jakým způsobem a proč. Zda těmto stereotypům pár věří, jakou jim přikládá důležitost, a do jaké míry z nich vychází při organizaci vlastní rodiny, opět nezávisí na sexuální orientaci, ale spíše na stupni vzdělání, rozhledu, otevřenosti a komunikaci daného páru.“⁴⁷

Judith Stacey z New York University v roce 2006 prohlásila:

*"Výjimečně existuje taková shoda v jakékoli oblasti sociálních věd jako v případě rodičovství homosexuálů, a proto Americká akademie pediatriů a všechny další hlavní odborné organizace specializující se na blaho dětí vydaly zprávy a rezoluce podporující rodičovské práva gayů a leseb."*⁴⁸

⁴⁷ Věra Sokolová, ABC feminismus, Brno: Nesehnutí, 2004

⁴⁸ Petr Tomeš. Adopce dětí homosexuálními páry se ve světě považuje za zcela normální. *Britské listy*. [online]. 15. 2. 2010 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/51232.html>

Americká akademie pediatriů publikovala v roce 2006 analýzu komplexních záležitostí týkajících se stejnopohlavních párů a jejich dětí ve svém oficiálním odborně recenzovaném akademickém žurnálu Pediatrics, který patří mezi 2 % nejcitovanějších vědeckých a medicínských žurnálů a je zároveň nejcitovanějším pediatrickým žurnálem na světě. Představenstvo AAP schválilo širokou distribuci této zprávy, v níž se uvádí:

*"Existuje dostatek důkazů o tom, že děti vychovávané rodiči stejného pohlaví si vedou stejně dobře jako děti vychovávané heterosexuálními rodiči. Více než 25 let výzkumů zdokumentovalo, že neexistuje vztah mezi sexuální orientací rodičů a zdravým emočním, psychosociálním a behaviorálním vývojem dítěte. Tato data neukázala žádné riziko pro děti v důsledku výchovy v rodině s 1 nebo více homosexuálními rodiči. Svědomití a pečující dospělí, muži i ženy, heterosexuální nebo homosexuální mohou být vynikajícími rodiči. Práva, výhody a ochrany civilního manželství mohou tyto rodiny ještě více posílit."*⁴⁹

Gregory M. Herek, profesor psychologie na University of California at Davis, editor řady akademických žurnálů, soudní znalec a mezinárodně uznávaná autorita v oblasti výzkumu sexuální orientace, publikoval v roce 2006 v American Psychologist, oficiálním odborně recenzovaném akademickém žurnálu Americké asociace psychologů, vědecké důkazy týkající se politické debaty ohledně uznání stejnopohlavních partnerství.

*"Navzdory značně různé kvalitě vzorků, návrhům výzkumů, způsobům měření a technikám pro analýzu dat, dosavadní výsledky byly pozoruhodně shodné. Empirické výzkumy dosud shodně nezjistily spojitost mezi prospěchem dětí a sexuální orientací jejich rodičů. Pokud by gayové, lesby nebo bisexuálové byly přirozeně méně schopnými rodiči než jinak srovnatelní heterosexuálové, jejich děti by vykazovaly problémy nezávisle na typu vzorku. To zcela jasně nebylo zjištěno. Kvůli vytrvalému neúspěchu vyvrátit nulovou hypotézu v této výzkumné literatuře leží důkazní empirické břemeno na těch, kteří tvrdí, že se dětem rodičů sexuální menšiny vede hůře než dětem heterosexuálních rodičů."*⁵⁰

⁴⁹⁵⁰ Petr Tomeš. Adopce dětí homosexuálními páry se ve světě považuje za zcela normální. *Britské listy*. [online]. 15. 2. 2010 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/51232.html>

Timothy J. Biblarz, profesor a vedoucí katedry sociologie University of Southern California, a Judith Stacey, profesorka sociální a kulturní analýzy a vedoucí vysokoškolského studia New York University, publikovali v lednu 2010 v předním odborně recenzovaném žurnálu zabývajícího se rodinou Journal of Marriage and Family metaanalýzu 81 studií od roku 1990 porovnávající výchovu dětí homosexuálními a heterosexuálními rodiči. Konstatovali:

*"Žádný výzkum nepodporuje široce zastoupené přesvědčení, že prospěch dětí je ovlivněn pohlavím rodičů."*⁵¹

Americká asociace psychologů, Americká asociace psychiatrů a (americká) Národní asociace sociálních pracovníků, přední organizace odborníků na duševní zdraví a behaviorálních vědců, v roce 2007 podaly z pozice institutu přátel soudu odbornou zprávu pro Nejvyšší soud státu Kalifornie obsahující komplexní a vyvážený přehled vědecké a odborné literatury, v níž uvedly:

*"Neexistuje žádný vědecký základ pro názor, že gayové a lesby jsou jakkoliv méně vhodnými či schopnými rodiči než heterosexuální rodiče nebo že jsou jejich děti jakkoliv méně psychologicky zdravé a adjustované. Při porovnání výsledků mnoha různých forem rodičovství je kriticky důležité dělat odpovídající srovnání. Například rozdíly v důsledku počtu rodičů v domácnosti nemohou být připisovány pohlaví nebo sexuální orientaci rodiče. Výzkum v domácnostech s heterosexuálními rodiči obvykle ukazuje - pokud nejsou jiné rozdíly - že dětem se daří lépe u dvou rodičů než u jednoho. Obvykle citované výzkumné studie v tomto ohledu ale nezkoumají sexuální orientaci rodiče, a proto neumožňují vyvozovat jakékoliv závěry ohledně důsledků toho mít heterosexuální nebo jiné rodiče, případně rodiče stejného nebo různého pohlaví. Ve skutečnosti vědecký výzkum, který přímo srovnal výsledky dětí mající rodiče gaye a lesby s výsledky dětí mající heterosexuální rodiče, byly pozoruhodně shodné ve vykazování úplně stejné vhodnosti a schopností rodičů leseb a gayů jako heterosexuálních rodičů, a jejich dětí stejně psychologicky zdravých a dobře adjustovaných jako u heterosexuálních rodičů. Přátelé soudu zdůrazňují, že rodičovské schopnosti gayů a leseb a pozitivních důsledků pro jejich děti nejsou oblastí, v níž se důvěryhodní vědečtí výzkumníci rozcházejí. Prohlášení předních organizací expertů v této oblasti reflektují profesionální shodu na tom, že děti vychovávané lesbami nebo gayi se neliší v žádném podstatném ohledu od těch vychovávaných heterosexuálními rodiči. Žádný důvěryhodný empirický výzkum nenaznačuje opak. Umožnění stejno-pohlavním párům se legálně oženit nebude mít žádný škodlivý vliv na děti vychovávané v heterosexuálních domácnostech, ale přinesou prospěch dětem vychovávaných stejno-pohlavními páry."*⁵²

⁵¹⁵² Petr Tomeš. Adopce dětí homosexuálními páry se ve světě považuje za zcela normální. *Britské listy*. [online]. 15. 2. 2010 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z:<http://www.blisty.cz/art/51232.html>

Kanadská asociace psychologů v roce 2005 uvedla:

*"Názory, že dospělí gayové a lesby nejsou vhodnými rodiči, nebo že je narušen psychosociální vývoj dětí gayů a leseb, nemají žádný vědecký základ. Naše pozice vychází z přezkumu reprezentujícím na 50 empirických studií a nejméně dalších 50 článků a knižních kapitol a nezávisí na výsledcích jedné studie."*⁵³

Kanadská asociace psychologů v roce 2006 uvedla:

*"Přezkum psychologického výzkumu zaměřeného na prospěch dětí vychovávaných rodiči stejného a různého pohlaví nadále ukazuje, že neexistují žádné spolehlivé rozdíly v jejich psychickém zdraví nebo sociální adjustaci a že matky lesby a otci gayové nejsou méně vhodnými rodiči než jejich heterosexuální protějšky."*⁵⁴

Přezkum literatury připravený pro Australskou společnost psychologů v roce 2007 uvádí:

*"Literatura studující rodiny ukazuje, že předurčení prospěchu dětí přispívají rodinné procesy (jako kvalita rodičovství a rodinné vztahy) a nikoliv rodinná struktura sama o sobě jako je počet, pohlaví, sexualita nebo stav soužití rodičů. Výzkum ukazuje, že rodičovství a vývoj dětí v rodinách, kde jsou rodiči lesby nebo gayové, jsou pravděpodobně přinejmenším stejně tak vhodné jako v rodinách s heterosexuálními rodiči, navzdory tomu, že značná právní diskriminace a nerovnost nadále představuje pro tyto rodiny důležité výzvy. Hlavní důvod uváděný (zákonodárci) neumožňujícím svatbu se svobodně vybranou osobou pokud je stejného pohlaví je neplatné tvrzení že je to v nejlepším zájmu dětí, a že děti 'potřebují' nebo že si 'vedou lépe' v rodinách s rodiči s různým pohlavím. Jak ukazují přezkumy, prohlášení a doporučení napsaná mnoha experty a odbornými orgány, tento názor není podložen výzkumem rodin a ve skutečnosti je prosazování tohoto názoru a zákonů a veřejných programů, které jej ztělesňují, nepochybně v rozporu s prospěchem dětí."*⁵⁵

Na závěr této kapitoly tak lze uvést, že neexistuje důkaz, který by ukazoval na to, že jsou lesbické ženy a gayové nezpůsobilými rodiči nebo že psychologický vývoj dětí lesbických žen a gayů je zhoršený ve vztahu k potomkům heterosexuálních rodičů. Ani jedna studie nezjistila, že by byly děti lesbických a gay rodičů znevýhodněny v nějakém významném ohledu ve vztahu k dětem heterosexuálních rodičů.

^{53|54|55} Petr Tomeš. Adopce dětí homosexuálními páry se ve světě považuje za zcela normální. *Britské listy*. [online]. 15. 2. 2010 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/51232.html>

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala tématem, jež je z celospolečenského kulturně-sociologického pohledu značně komplikovaným.

Pro pozitivní řešení je tedy dle mého názoru potřeba přistupovat kultivovaně s respektem k odlišným názorům, otevřeně diskutovat s předkládáním relevantních výstupů odborníků s přihlédnutím k praxi a zkušenostem okolních právních řádů.

Přestože na základě všech citovaných vědeckých studií je zřejmé, že výchova homosexuálním párem objektivně nepředstavuje pro vývoj dítěte žádnou hrozbu či nebezpečí, vyjma negativního a nepřátelského přístupu netolerantních homofobních jedinců, je nutno respektovat odlišné názory doposud nemalé části společnosti, kdy je zapotřebí se kultivovanou osvětou a otevřenou diskuzí vypořádat s negativním přístupem, který je bohužel často založen pouze na iracionálních představách a zažitých předsudcích.

Přestože měl Galileo objektivně pravdu a my na dnešní úrovni vědy a techniky o faktu, že je země kulatá a obíhá kolem slunce, nepolemizujeme a historické představě o fungování vesmíru se jen blahosklonně usmíváme, nebyla tehdejší společnost schopna na své kulturně sociologické úrovni přijmout tento vědecký objev, který natolik kolidoval s náboženskými dogmaty, že zvolila raději násilné umlčení geniálního astronoma i s jeho rouhačským objevem.

Pokud tedy nebude společnost sociologiky a kulturně na takovouto legislativní změnu připravena, hrozí riziko, že ji nepřijme a neztotožní se s ní, což dozajista výrazně sníží její legitimitu.

Důležité legislativní změny jsou na dohled.

V dnešní době není k dispozici statistika, která by mapovala počet rodin, ve kterých stejnopohlavní pár vychovává děti. Jejich počet však není nemalý.

Je nutné se na danou problematiku podívat i očima dětí. Ve většině diskuzí je argumentováno, že v případě soužití stejnopohlavního páru vychovávající dítě, kdy partner rodiče nemá vůči vychovávanému dítěti žádná práva, tak dochází v praktickém životě k řadě problémů. Tento stav je tak pro dítě samo nestabilní, bezesporu je v jeho nejlepším zájmu, aby osoby, jež považuje za své rodiče, byli jeho rodiči nikoliv jen de facto, ale i de iure.

Byť se však jednalo o jedno jediné dítě, má i toto jediné právo nežít v jakémisi právním vakuu.

I ono má své nezadatelné právo žít se svými rodiči a požívat ochrany své faktické rodiny ze strany státu bez ohledu na sexuální orientaci svých rodičů,

A jak bylo zmíněno výše, i s přihlédnutím k různým názorům a postojům napříč celou společností, občané si ve svých právech nemohou být trochu rovni, tak jako nelze být trochu mrtvý, nebo trochu těhotná. Rovnoprávnost buď je, nebo není. Její existenci nelze umenšovat a děje-li se tak jen v určitých oblastech a z důvodu sexuální orientace, je tento stav absurdní a je nutná jeho náprava.

Já sama pevně věřím, že většinová společnost v blízké budoucnosti dojde k vnitřnímu přesvědčení, že osobnostní kvality člověka nezávisí na jeho sexuální orientaci, stejně jako například na jeho barvě pleti, což se dozajista následně promítne v nepotřebnosti právně rozdílně upravovat práva a povinnosti jedince z důvodu jeho sexuální orientace.

Summary

In my diploma thesis I pursued topic which is considerably complicated from the whole society culturally sociologic point of view.

For an affirmative solution is therefore, according to my opinion, necessary to approach it with a respect for different notions, to discuss about it openly with presenting of relevant outcomes from the professionals with regard to practice and experiences of ambient systems of laws.

In spite of the fact that on the base of all quoted scientific studies is clear, that upbringing by a homosexual couple does not objectively mean any thread or danger for development of the baby, except a negative and hostile approach of intolerant homophobic individuals, it is essential to respect discrepant notions of hitherto considerable part of the society when it is necessary, with a cultivated enlightenment and open discussion, to deal with a negative approach which is, unfortunately, often based only on irrational imaginations and deep-rooted prejudices.

Even though Galileo was objectively right and we do not, at present level of science and technology, argue about the fact that the Earth is round and orbits the Sun and we sneer at the historical conception of functioning of the Universe, then society was not able, on its cultural sociologic level, to accept this scientific discovery which collided so much with religious dogma that it preferred violent suppression of the ingenious astronomer together with his blasphemous discovery.

As far as the society is not sociologically and culturally ready for such a legislative change there is a risk that it will not be accepted and the society will not identify with it, which will, for sure, significantly decrease its legitimacy.

Important legislative changes are in sight.

At present there is not at the disposal any statistic which would map amount of families where homosexual couple raises children. However their amount is no small.

Likewise it is necessary to take a look at this through the eyes of the children.

In the most discussions are stated arguments that in case of cohabitation of homosexual couple which raises the child, where the partner of the parent does not have any rights toward the brought up child come, in ordinary life, to many troubles. This condition is then for the child unstable, indisputably it is for the best sake of the child that persons who he/she considers as his/her parents to be his/her parents not only de facto yet also de iure.

Even if it meant only one child even this child would have right not to live in some legal vacuum. The child alone has a vested right to live together with his/her parents and to enjoy the protection of his/her factual family from the side of the state without any regards to sexual orientation of his/her parents.

And as it was stated above even with the respect to different opinions and attitudes across the whole society the citizens themselves can not be in their rights a little bit equal as it is not possible to be a little bit dead or a little bit pregnant. The equality either exists or not. Its existence is not possible to belittle and if it comes to this in particular areas namely due to sexual orientation this condition is absurd and it is necessary to correct it.

I, on my own, do trust that the majority of the society will come, in the near future, to inner creed that the personal qualities of the human being do not depend on his/her sexual orientation as they do not depend on his/her complexion which will, for certain, reflect itself in inutility to legally differentially modify rights and duties of the individual due to his/her sexual orientation.

Použité prameny a literatura

• **Prameny**

Ústavní zákon ČNR č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku ČR

Všeobecná deklarace lidských práv z 10. 12. 1948.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška MZV č. 120/1976 Sb.)

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení č. 209/1992 Sb.)

Smlouva o fungování Evropské unie (ve znění Lisabonské smlouvy z 13. 12. 2007)

Charta základních práv a svobod

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk 1080/0

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schalk and Kopf v. Rakousko (stížnost č. 30141/04) z 22. listopadu 2010

Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie, stížnost č. 43546/02

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Frette v. Rakousko, stížnost č. 36515/97

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci X a ostatní proti Rakousku, stížnost č. 19010/07

Nález Ústavního soudu č. 280/2006 Sb.

Nález Ústavního soudu č. 403/2002 Sb.

Nález Ústavního soudu č. 239/2005 Sb.

Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte
Sp. zn.: 2977/2014/VPO/PPO

• Literatura

BAINHAM, Andrew. *Homosexual adoption*. The Cambridge Law Journal, 2008, roč. 67, č. 3

Baršová, A. *Registrované partnerství-zkouška tolerance*, Sedmá generace, 2002, č. 8

Baršová, A., *Partnerství gayů a lesbiček: Kdy dozraje čas na změnu?*, Sociální studia, 2002, č. 7

Bobek, M.; Boučková, P.; Kühn, Z. (ed.): *Rovnost a diskriminace*, Praha 2007

BOUČKOVÁ, Pavla. E. B. v. Francie: *Je odmítání adopce homosexuálním jednotlivcům diskriminační?*. Jurisprudence, 2008

BRODZINSKY, M. David, PERTMAN, Adam. *Adoption by Lesbians and Gay Men: A New Dimension in Family Diversity*. Oxford University Press, 2011

Colin Spencer *Dejiny homosexuality*, Bratislava: Slovart, 1999. ISBN 80-7145-302-1.

Čapek, J. *Právní slovník Evropské ochrany lidských práv*, 1. vydání, Ostrava: Orac, 1998

FELDMAN, David. *Adoption and discrimination: what are convention rights?*. The Cambridge Law Journal, 2008, roč. 67, č. 3

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006

CHLUMSKÁ, Eva. Mediální reprezentace gay a lesbické tematiky. In CHLUMSKÁ Eva (ed), *Sborník z konference Diskriminace sexuálních menšin*. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva ve spolupráci s občanským sdružením Pastiche Filmz, 2010

Jandourek, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál 2001

Kmec, J.; Kosař, D.; Kratochvíl, J.; Bobek, M.: *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář, Praha 2012.

Konůpka, P.; Wintr, J.: *Svoboda projevu a postihování tzv. hate speech*, in: *Jurisprudence* č. 5/2012

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999

NOVOTNÁ, Věra, PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004

PEJCHALOVÁ, Vladimíra, Blanický, Ivan. *Diskriminace z pohledu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 4

Petrusek, M. (vyd.), *Velký sociologický slovník*, Praha 1996, II. 940

SKÁLOVÁ, Helena (ed). *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi*. Praha: Gender Studies, 2010

Sokolová, V. *ABC feminismus*, Brno: Nesehnutí, 2004

Velký slovník naučný, 1. vydání, Praha: Diderot, 1999

Waalwijk, K. 2000. "Civil Developments: Patterns of Reform in the Legal Position of Same-Sex Partners in Europe." *Canadian Journal of Family Law*, vol. 17, 2000

WAALDIJK, K. *Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví*, *Sociální studia*, 2002, č. 7

• Internetové odkazy

187. *Kolokvium k individuálním adopcím dětí registrovanými partnery* [online]. 12. února 2010 [cit. 2014-08-12]. Vláda české republiky Dostupné z: <http://wayback.webarchiv.cz/wayback/20100707081242/http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/tz/187--kolokvium-k-individualnim-adopcim-deti-registrovanymi-partnery-68255>.

Absolutní zákaz osvojení dítěte druhým registrovaným partnerem je diskriminační, vyslovil ESLP ve svém průlomovém rozsudku. Veřejný ochránce práv.[online]. 1.3.2013 [cit. 2014-09-11]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/diskriminace/aktuality-z-diskriminace/aktuality-z-diskriminace-2013/absolutni-zakaz-osvojeni-ditete-druhym-registrovanym-partnerem-je-diskriminacni-vyslovil-e/>

Aktivisté chtějí prosazovat pro homosexuály sňatky i adopce dětí [online]. 29. června 2011 [cit. 2014-09-18]. CeskeNoviny.cz. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/aktiviste-chteji-prosazovat-pro-homosexuality-snatky-i-adopce-deti/657470>.

Diskriminace. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2014-08-29]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

Janis Sidovský polemizuje: Českou společností se skrytě plíží homofobie. *Idnes.cz*. [online]. 31. 1. 2010 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/janis-sidovsky-polemizuje-ceskou-spolecnosti-se-skryte-plizi-homofobie-1q1-/zpr_archiv.aspx?c=A100131_095522_kavarna_chu

Karášková Ivana. Adopce homosexuálními páry podporuje 42 procent Čechů. *Idnes.cz*. [online]. 30.8.2012 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/adopce-homosexualni-pary-pruzkum-drd-/domaci.aspx?c=A120829_213219_domaci_brd

KÜHN, Zdeněk. *ESLP k možnosti homosexuálů adoptovat dítě* [online]. Jinepravo.blogspot.com, 24. ledna 2008 [cit. 2014-09-20]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/01/eslp-k-monosti-homosexul-adoptovat-dt.html>.

Petr Tomeš. Adopce dětí homosexuálními páry se ve světě považuje za zcela normální. *Britské listy*. [online]. 15.2.2010 [cit. 2014-09-14]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/art/51232.html>

Rakouští heterosexuálové chtějí právo uzavírat registrované partnerství. *Novinky.cz*. [online]. 25. 5. 2010 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/koktejl/201260-rakousti-heterosexualove-chteji-pravo-uzavirat-registrovane-partnerstvi.html>

Registrované partnerství. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovan%C3%A9_partnerstv%C3%AD

Sněmovní tisk 1080 Novela z. O registrovaném partnerství. *Poslanecká sněmovna*. [online]. 13.6.2013 [cit. 2014-09-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=1080>

Šojdrová (KDU-ČSL): *Dobro dětí především*. [online]. 5. dubna 2010 [cit. 2014-09-03]. PARLAMENTNÍ LISTY.CZ Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Sojdrova-KDU-CSL-Dobro-deti-predevsim-162585>.

WINTR, Jan. *Právní analýza osvojení dítěte* [online]. Praha: 31. března 2009 [cit. 2014-08-20]. GLPARTNERSTVI.cz. Dostupné z: <http://www.glpartnerstvi.cz/zakaz-adopci/pravni-analyza-osvojeni-ditete.html>

Přílohy:

1. Stav právní úpravy adopce stejnopohlavními páry v EU

Stát	Společná adopce	Individuální adopce registrovaným partnerem	Adopce potomka partnera	Poznámky		
BELGIE	2006	2006	X	Včetně adopce ze zahraničí		
BULHARSKO	X	X	X			
ČESKÁ REPUBLIKA	X	X	Homosexuální jednatel může adoptovat, ne však v registrovaném partnerství.			
CHORVATSKO	X	X	X			
DÁNSKO	2009	2009	1989			
ESTONSKO	X	X	X			
FINSKO	X	X	2009			
FRANCIE	2013	X	X			
IRSKO	X	X	X			
ITÁLIE	X	X	X			
KYPR	X	X	X			
LITVA	X	X	X			
LOTYŠSKO	X	X	X			
LUCEMBURSKO	od 1. 1. 2015	X	od 1. 1. 2015			
MAĎARSKO	X	X	X			
MALTA	X	X	X			
NĚMECKO	X	X	2004			
NIZOZEMSKO	2001	2001	X	S výjimkou adopce ze zahraničí		
POLSKO	X	X	X			
PORTUGALSKO	X	X	X			
RUMUNSKO	X	X	X			
RAKOUSKO	X	X	X	2006 Vídeň vyzve homosexuály k péči o nezaopatřené děti		
ŘECKO	X	X	X			
SLOVENSKO	X	X	X			
SLOVINSKO	X	X	2011			
ŠPANĚLSKO	2005	2005	X			
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ	X	X	2005			
ŠVÉDSKO	2003 jako první na světě i mezinárodní adopce	X	X	2005 umělé oplodnění lesbických párů	2005 církevní požehnání	2007 církevní sňatky osob stejného pohlaví

2. Stav právní úpravy adopce stejnopohlavními páry ve vybraných státech USA a Kanady

Stát	Společná adopce	Individuální adopce registrovaným partnerem	Adopce potomka partnera	Poznámky
Kanada	Ano	Ano	Ano	
Alabama	Státní soud odmítá	Ano	V působnosti soudu	
Aljaška (Alaska)	Žádný výslovný zákaz	Ano	V působnosti soudu	
Arizona	Žádný výslovný zákaz	Ano	Neznámé	
Arkansas	Ano	Ano	Ano	
Colorado	Ano	Ano	Ano	
Connecticut	Ano	Ano	Ano	
Delaware	Ano	Ano	Ano	
Florida	Žádný výslovný zákaz	Ano	Žádný výslovný zákaz	
Georgia	Žádný výslovný zákaz	Ano	Neznámé	
Havaj (Hawaii)	Ano	Ano	Ano	
Idaho	Neznámé	Ano	Ano	
Illinois	Ano	Ano	Ano	
Indiana	Ano	Ano	Ano	
Iowa	Ano	Ano	Ano	
Jižní Dakota (South Dakota)	Neznámé	Ano	Neznámé	
Jižní Karolína (South Carolina)	Neznámé	Ano	Neznámé	
Kalifornie (California)	Ano	Ano	Ano	
Kansas	Žádný výslovný zákaz	Ano	Ne	
Kentucky	Žádný výslovný zákaz	Ano	Ne	
Louisiana	Neznámé	Ano	V působnosti soudu	
Maine	Ano	Ano	Ano	
Maryland	Ano	Ano	Ano	
Massachusetts	Ano	Ano	Ano	
Mexico	X	Ano	2006	
Michigan	Ne	Ano	Žádný výslovný zákaz	
Minnesota	Ano	Ano	Ano	
Mississippi	Ne	Ano	Neznámé	

Missouri	Žádný výslovný zákaz	Ano	Žádný výslovný zákaz	
Montana	Žádný výslovný zákaz	Ano	Ano	
Nebraska	Žádný výslovný zákaz	Ano	Ne	
Nevada	Ano	Ano	Ano	
New Hampshire	Ano	Ano	Ano	
New Jersey	Ano	Ano	Ano	
New York	Ano	Ano	Ano	
Nové Mexiko (New Mexico)	Žádný výslovný zákaz	Ano	Žádný výslovný zákaz	
Ohio	Neznámé	Ano	Ne	
Oklahoma	Žádný výslovný zákaz	Ano	Žádný výslovný zákaz	
Oregon	Ano	Ano	Ano	
Pensylvánie (Pennsylvania)	Ano	Ano	Ano	
Rhode Island	Ano	Ano	Ano	
Severní Dakota (North Dakota)	Neznámé	Ano	Neznámé	
Severní Karolína (North Carolina)	Ne	Ano	Ne	
Tennessee	Žádný výslovný zákaz	Ano	Neznámé	
Texas	Žádný výslovný zákaz	Ano	V působnosti soudu	
Utah	Ne	Ano	Ne	
Vermont	Ano	Ano	Ano	
Virginie (Virginia)	Žádný výslovný zákaz	Ano	Neznámé	
Washington	Ano	Ano	Ano	
Wisconsin	Neznámé	Ano	Ne	
Wyoming	Neznámé	Ano	Neznámé	
Západní Virginie (West Virginia)	Žádný výslovný zákaz	Ano	Neznámé	

3. Stav právní úpravy adopce stejnopohlavními páry ve světě

Stát	Společná adopce	Individuální adopce registrovaným partnerem	Adopce potomka partnera	Poznámky
Andorra	2005	X	X	
Argentina	2010	X	X	
Austrálie	X	X	X	Adopce jen v některých státech
Brazílie	X	X	2004	
Island	2006	2006	1996	
Izrael	2008	X	2005	
Jihoafrická Republika	2002-2003	X	X	
Kamerun	Nepovoleno	Nepovoleno	Nepovoleno	
Kolumbie	Nepovoleno	Nepovoleno	Nepovoleno	
Nigérie	Nepovoleno	Nepovoleno	Nepovoleno	
Norsko	2009	2009	2009	2001 pěstounská péče 2009 nárok na umělé oplození
Nový Zéland	2013	X	X	
Rusko	Nepovoleno	Nepovoleno	Nepovoleno	
Tasmánie	2012	X	2003	2009
Uganda	Nepovoleno	Nepovoleno	Nepovoleno	
Uruguay	2009	X	X	